

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРОФЕСОРСЬКО-
ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)**

**15-16 квітня 2026 року,
м. Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2026**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРОФЕСОРСЬКО-
ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)**

**15-16 квітня 2026 року,
м.Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2026**

УДК 657-024.11:658.1

О-16

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол №8 від 27.04.2026р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, в.о.ректора МНАУ; **Біліченко О.С.**, канд. екон. наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету МНАУ; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування МНАУ; **Потриваєва Н.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Довгаль О.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри українознавства та суспільних наук МНАУ; **Шарата Н.Г.**, д-р пед. наук, професорка, проректорка з науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації МНАУ.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2026

СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ
КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

УДК 657.1:657.37:338.43:336.67

**Облікова політика як фактор формування фінансових результатів в
умовах воєнного стану**

Дубініна Марина,
д-р екон. наук, професор,
завідувачка кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Фінансові результати підприємств аграрного сектору формуються під впливом широкого спектра економічних і облікових чинників. У сучасних умовах воєнного стану значення облікової політики істотно зростає через підвищений рівень невизначеності, ризиків та нестабільності господарського середовища. Облікова політика визначає методологічні засади визнання доходів і витрат, що безпосередньо впливає на показники прибутку або збитку. Законодавча база надає підприємствам право вибору альтернативних методів обліку, що створює передумови для варіативності фінансових результатів [1]. Водночас така гнучкість підсилює відповідальність управлінського персоналу за обґрунтованість прийнятих рішень. У воєнних умовах облікова політика набуває не лише облікового, але й стратегічного значення. Вона стає інструментом адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища. Це обумовлює необхідність критичного переосмислення її ролі у формуванні фінансових результатів.

Аналіз сучасних наукових підходів свідчить, що фінансовий результат не є виключно наслідком операційної діяльності підприємства. Він значною мірою залежить від обраних методів оцінки активів, розподілу витрат і формування резервів. Нормативні документи передбачають альтернативність облікових рішень, що дозволяє підприємствам адаптувати облік до специфіки діяльності [2]. Проте така варіативність може призводити до викривлення економічної сутності показників. У стабільних умовах це питання має помірний характер, тоді як у воєнний період воно набуває критичного значення. Вибір методів обліку може суттєво змінювати часовий розподіл доходів і витрат. Це впливає на оцінку фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Зростає потреба у підвищенні прозорості облікових процедур. Це актуалізує питання вдосконалення облікової політики.

Особливу увагу слід приділити впливу воєнних факторів на облікові процеси. Руйнування активів, релокація підприємств та порушення логістики змінюють економічну основу формування фінансових результатів. За таких

умов стандартні підходи до обліку не завжди відображають реальний фінансовий стан підприємства. Дослідження показують необхідність адаптації облікових процедур до надзвичайних ситуацій [3]. Відсутність чітких методичних підходів до відображення воєнних втрат призводить до різночитань у практиці обліку. Це знижує порівнянність фінансової звітності між підприємствами. Формується ризик завищення активів або відтермінування визнання збитків. Така ситуація негативно впливає на якість управлінських рішень. Вона потребує системного регулювання.

Критичний аналіз свідчить, що одним із найбільш проблемних аспектів є облік втрат від пошкодження або знищення активів. У практиці підприємств спостерігається різний підхід до їх відображення у звітності. Часто втрати визнаються із запізненням або за відсутності належного документального підтвердження. Це призводить до викривлення фінансових результатів звітного періоду. Водночас чинне законодавство не містить достатньо деталізованих норм щодо таких операцій [1]. Формування дебіторської заборгованості щодо компенсацій також супроводжується високим рівнем невизначеності. Це підвищує ризик відображення нереалізованих економічних вигод. Виникає потреба у більш чітких критеріях визнання таких активів. Це є важливим напрямом удосконалення облікової політики.

Не менш значущим є питання формування резервів і забезпечень. У воєнний період різко зростає ризик неповернення дебіторської заборгованості. Це потребує застосування більш обачних підходів до оцінки кредитних ризиків. Формування резерву сумнівних боргів впливає на величину витрат і фінансовий результат. Недооцінка таких ризиків призводить до завищення прибутку. Це створює ілюзію фінансової стабільності підприємства. Наукові дослідження підкреслюють важливість принципу обачності у формуванні фінансових результатів [3]. Водночас надмірна консервативність може знижувати інвестиційну привабливість. Потрібен баланс між обачністю та достовірністю інформації.

Окрему проблему становить вибір методів оцінки активів і амортизації. В умовах нестабільності економічного середовища ці рішення суттєво впливають на структуру витрат. Наприклад, зміна методів амортизації може призводити до різного розподілу витрат між періодами. Це впливає на динаміку фінансових результатів. Облікова політика визначає ці параметри і тим самим формує економічну інтерпретацію результатів діяльності. Дослідження підтверджують зв'язок між обліковими рішеннями та показниками ефективності [4]. У воєнних умовах цей вплив посилюється через нестабільність виробничих процесів. Виникає необхідність перегляду облікових оцінок. Це забезпечує більш адекватне відображення економічної реальності.

Важливим аспектом є взаємозв'язок облікової політики та економічної безпеки підприємства. Якість облікової інформації безпосередньо впливає на здатність підприємства реагувати на ризики. Неправильний вибір облікових методів може призводити до викривлення фінансових показників. Це ускладнює процес управління і прийняття рішень. Дослідження показують, що облікова політика є елементом системи економічної безпеки [4]. В умовах

воєнного стану ця функція набуває особливого значення. Вона забезпечує інформаційну основу для антикризового управління. Це підвищує роль облікової політики у стратегічному управлінні підприємством.

Разом із тим аналіз показує наявність низки проблем у практиці формування облікової політики. Часто підприємства формально підходять до її розробки. Облікова політика не адаптується до змін зовнішнього середовища. Вона не враховує специфіку воєнних ризиків і надзвичайних ситуацій. Це знижує її ефективність як управлінського інструменту. Методичні рекомендації визначають загальні підходи, але не забезпечують достатньої деталізації [2]. Виникає розрив між нормативною базою та практичними потребами підприємств. Це обумовлює необхідність її удосконалення. Зростає роль професійного судження бухгалтера.

Підвищення ефективності облікової політики потребує системного підходу. Необхідно враховувати галузеві особливості аграрного виробництва. Важливим є впровадження процедур документування воєнних втрат. Потрібно удосконалювати методи оцінки активів і зобов'язань. Це сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності. Важливим напрямом є гармонізація облікових практик із міжнародними стандартами. Це забезпечить підвищення інвестиційної привабливості підприємств. Удосконалення облікової політики має бути безперервним процесом. Воно повинно відповідати динаміці економічного середовища.

Облікова політика в умовах воєнного стану виконує функцію інструменту адаптації підприємства. Вона впливає на всі етапи формування фінансових результатів. Від її якості залежить достовірність і релевантність облікової інформації. У сучасних умовах вона виходить за межі суто облікової категорії. Вона стає складовою системи стратегічного управління. Підвищення її ролі потребує вдосконалення нормативного регулювання. Необхідно розширити методичні рекомендації з урахуванням воєнних реалій. Це дозволить підвищити ефективність управління підприємствами. Це є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 02.04.2026).
2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635.
3. Коваль Л. В., Подолянчук О. А. Формування показників фінансової звітності аграрних підприємств в умовах надзвичайних ситуацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 22. С. 191–198. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.22.191.
4. Замлинський В. А., Волошина О. В., Степаненко С. В. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9. № 1. С. 56–61. DOI: 10.36887/2415-8453-2024-1-9.

Облік і оподаткування виплат працівникам: новації нормативного регулювання

Потривасва Наталя,

д-р екон. наук, професор,

професор кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Досліджено особливості обліку та оподаткування виплат працівникам в умовах оновлення нормативного регулювання та гармонізації національних стандартів із міжнародними. Розкрито ключові положення змін до НП(С)БО 26 та їх узгодження з МСБО 19 і МСФЗ для МСП. Визначено основні напрями удосконалення методології обліку виплат працівникам. Обґрунтовано, що імплементація міжнародних підходів підвищує прозорість, достовірність і порівнянність фінансової звітності підприємств.

Ключові слова: бухгалтерський облік, зобов'язання, витрати, фінансова звітність, гармонізація, міжнародні стандарти.

Актуальність дослідження зумовлена трансформацією нормативного регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах адаптації до міжнародних вимог. Гармонізація національних стандартів із міжнародними сприяє підвищенню якості та порівнянності фінансової інформації. Водночас посилення вимог до прозорості виплат працівникам обумовлює необхідність удосконалення підходів до їх обліку та розкриття у фінансовій звітності.

Оновлення методології бухгалтерського обліку виплат працівникам слід розглядати як складову інституційної трансформації національної системи бухгалтерського обліку в контексті її гармонізації з міжнародними стандартами фінансової звітності. У наукових дослідженнях тривалий час обґрунтовується необхідність удосконалення методологічних засад бухгалтерського обліку виплат працівникам у напрямі їх гармонізації з міжнародними стандартами фінансової звітності [1, с. 11].

Нормативним підґрунтям таких змін є наказ Міністерства фінансів України від 05.11.2025 р. №549, яким передбачено внесення змін до НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» з метою імплементації міжнародних підходів до облікового відображення відповідних операцій [2]. Ключовим напрямом оновлення є адаптація положень національного стандарту до вимог МСБО 19 «Виплати працівникам» [3] та МСФЗ для малих і середніх підприємств [4], що забезпечує концептуальну узгодженість у трактуванні економічної сутності виплат працівникам як об'єкта бухгалтерського обліку.

Порівняльний аналіз НП(С)БО 26 та МСБО (IAS) 19 свідчить, що досягнення відповідності міжнародним стандартам потребує адаптації облікової політики підприємств, зокрема щодо актуарних оцінок і розкриття інформації. Це сприяє підвищенню точності та прозорості відображення виплат працівникам у фінансовій звітності [5, с. 290]. Імплементація міжнародних стандартів зумовлює перегляд підходів до визнання та оцінки зобов'язань на

засадах принципу нарахування та превалювання сутності над формою. Це підвищує достовірність і порівнянність фінансової звітності та сприяє інтеграції національної облікової системи у міжнародний простір.

Важливим напрямом оновлення НП(С)БО 26 є уточнення термінологічного апарату з метою підвищення однозначності трактування облікових категорій. Зокрема, наказом Міністерства фінансів України від 05.11.2025 р. №549 запроваджено поняття «виконана робота та/або надана послуга», а також розширено зміст категорії «виплати працівникам», яка охоплює всі форми компенсацій, включаючи виплати при звільненні [2]. Це забезпечує повніше відображення розрахунків з персоналом і розширює об'єкт бухгалтерського обліку.

Розширення складу виплат працівникам за рахунок негрошових форм компенсації (медичне обслуговування, житло, транспорт тощо) потребує їх належної оцінки та відображення у складі витрат підприємства, що впливає на фінансовий результат і підвищує вимоги до аналітичності обліку [6]. Водночас уточнено підходи до визнання зобов'язань: нараховані виплати працівникам і суми єдиного соціального внеску відображаються як витрати звітного періоду та поточні зобов'язання відповідно до принципу нарахування [2].

Окремої уваги потребує облік переplat і авансових виплат працівникам. У разі перевищення фактичних виплат над зобов'язаннями різниця визнається активом підприємства, що забезпечує коректне відображення майбутніх економічних вигід і впливає на зменшення витрат у наступних періодах. Це підвищує значення аналітичного обліку розрахунків з працівниками для достовірності даних [6].

Вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності розширено: у примітках обов'язково відображаються характер виплат працівникам, суми зобов'язань та їх фінансування на звітну дату, що підвищує прозорість звітності. Податкове навантаження у 2026 р. визначається ключовими соціальними стандартами: мінімальна зарплата – 8647 грн, прожитковий мінімум – 3328 грн, мінімальний страховий внесок – 1902,34 грн. Мінімальні витрати на одного працівника становлять 10549,34 грн/міс., що впливає на формування фонду оплати праці і фінансове планування підприємства [7].

Структура податкового навантаження включає витрати роботодавця у вигляді нарахованої заробітної плати та єдиного соціального внеску, а також обов'язкові утримання із доходів працівників, зокрема податок на доходи фізичних осіб (18%) і військовий збір (5%). Така структура відображає комплексний характер фіскального навантаження на фонд оплати праці.

Суттєвих змін зазнали підходи до обліку страхового стажу та пов'язаних із ним виплат працівникам у контексті посилення соціальних гарантій. Зокрема, передбачено зарахування до страхового стажу періоду незаконного звільнення працівника у разі його подальшого поновлення на роботі за рішенням суду. Такий підхід забезпечує відновлення порушених трудових прав і підвищує рівень соціального захисту працівників [6].

Роботодавець зобов'язаний сплачувати ЄСВ за час вимушеного прогулу та здійснювати донарахування за судовими рішеннями, що ускладнює облікові

процедури й потребує належного документування. Передбачено нарахування середнього заробітку, компенсацій при нижчеоплачуваній роботі та виплат за невикористану відпустку, що забезпечує повне відшкодування втрат працівника і відповідність трудовому законодавству.

Отже, нормативні зміни у сфері виплат працівникам ускладнюють бухгалтерський облік і податкове адміністрування через необхідність ідентифікації, оцінки та відображення грошових і негрошових виплат, а також довгострокових зобов'язань. Це вимагає оновлення облікової політики підприємств, узгодження внутрішніх процедур із МСФЗ та перегляду підходів до класифікації, визнання й розкриття виплат у звітності. Зростає роль професійного судження бухгалтера, зокрема при оцінці складних операцій і застосуванні дисконтованих величин, що підвищує вимоги до кваліфікації персоналу. Одночасно посилення податкового навантаження та контролю зумовлює потребу в точнішому плануванні витрат на персонал і дотриманні податкової дисципліни. У підсумку це впливає на фінансові результати підприємств і потребує комплексного управління розрахунками з працівниками.

Список використаних джерел:

1. Потриваєва Н. В., Громова Я. М. Удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємозв'язку з оптимізацією облікового процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 2 (98). С. 11-15. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/4665>
2. Про затвердження Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 05.11.2025 № 549; станом на 23 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1744-25#Text>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 (МСБО 19). Виплати працівникам: Стандарт Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011#Text
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): Стандарт Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text
5. Остапенко Т. М., Кубецька О. М., Бессонова С. І., Бессонова А. В. Розрахунки за виплатами працівникам: страховий, податковий, обліковий та управлінський аспекти. *Бізнес Інформ*. 2025. №9. С. 287–297. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-287-297>
6. Внесено зміни до П(С)БО 26 «Виплати працівникам». Професійні видання. 8 грудня. 2025. URL: <https://profpressa.com/news/vneseno-zmini-do-psbo-26-viplati-pratsivnikam>
7. Оніщенко В. Розрахунок зарплати 2026: приклади, формули, податки. *Головбух*. 2026. 6 лютого. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7257-narahuvannya-zarobtno-plati>

Abstract: Examines the features of accounting and taxation of employee benefits in the context of updated regulatory framework and the harmonization of national standards with international ones. The key provisions of the amendments to NAS 26 “Employee Benefits” and their alignment with IAS 19 and IFRS for SMEs are disclosed. The main directions for improving the methodology of accounting for employee benefits are identified. It is substantiated that the implementation of international approaches enhances the transparency, reliability, and comparability of financial reporting of enterprises.

Keywords: accounting, obligations, expenses, financial reporting, harmonization, international standards.

Аудит як драйвер адаптації економічних систем до глобальних змін

Усикова Олена,

д-р екон. наук, професорка,

професорка кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. У тезах обґрунтовано роль аудиту як інструменту, що не лише підтверджує достовірність фінансової інформації, а й формує основу для адаптації економічних систем до змін глобального середовища.

Ключові слова: аудит, глобалізація, економічна система, адаптація, цифровізація, ризики, ESG, управління.

Глобальна економіка дедалі більше функціонує в режимі багатфакторної турбулентності. Геополітичні ризики, порушення ланцюгів постачання, інфляційний тиск, технологічні зсуви, кібератаки та посилення регуляторних вимог змінюють не лише поведінку бізнесу, а й саму логіку економічних систем. У таких умовах аудит перестає бути виключно інструментом контролю завершених операцій. Він набуває ролі механізму раннього попередження, оцінки стійкості та підтримки адаптивного управління [1].

Питання трансформації аудиту в умовах цифрової та глобалізованої економіки активно досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. У сучасних підходах аудит розглядають як систему незалежної оцінки інформації, внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та корпоративного нагляду. Водночас у більшості досліджень акцент робиться на перевірці звітності, тоді як його потенціал як аналітичного інструменту адаптації економічних систем до змін середовища залишається недостатньо розкритим [2; 3].

Аудит у класичному розумінні забезпечує перевірку достовірності фінансової звітності, законності господарських операцій і дотримання встановлених процедур. Проте в умовах глобальної економіки цього вже недостатньо. Бізнес-середовище змінюється настільки швидко, що інформація про минулі події має цінність лише за умови, що на її основі можна прогнозувати майбутні ризики та коригувати управлінські рішення.

Саме тому сучасний аудит дедалі частіше інтегрується з такими напрямками, як аналітика великих даних, автоматизований контроль транзакцій, безперервний аудит, оцінювання кіберризиків і перевірка нефінансової звітності. Це дає змогу не тільки фіксувати відхилення, а й виявляти їхні причини та оцінювати наслідки для стійкості економічної системи. У практичному вимірі аудит виконує кілька взаємопов'язаних функцій: інформаційну, контрольну, превентивну, консультаційну та стратегічну.

Інформаційна функція полягає в наданні користувачам перевірених даних для ухвалення рішень. Контрольна функція забезпечує виявлення помилок,

викривлень і порушень. Превентивна функція сприяє попередженню ризиків ще до того, як вони перетворюються на фінансові втрати. Консультаційна функція допомагає керівництву обирати оптимальні сценарії реагування на зміни. Стратегічна функція відображається у здатності аудиту формувати аналітичну основу для довгострокової адаптації бізнесу та публічних інституцій.

Особливої ваги набуває цифровізація аудиторських процедур. Використання систем ERP, інструментів data analytics, штучного інтелекту, роботизованої автоматизації процесів і хмарних сервісів суттєво підвищує швидкість і глибину перевірок. Це дозволяє переходити від вибіркової перевірки до більш суцільного моніторингу, виявляти нетипові операції та ранні сигнали ризику. Таким чином, аудит стає не реакцією на вже наявні проблеми, а елементом системи їх попередження.

Ще один важливий аспект пов'язаний із ESG-підходом. Глобальні інвестори, кредитори й регулятори дедалі частіше оцінюють не лише прибутковість, а й екологічну та соціальну відповідальність компаній. У цьому контексті аудит нефінансової інформації, звітів зі сталого розвитку та системи управління ризиками дозволяє підвищити довіру до суб'єкта господарювання та його здатність до адаптації в довгостроковій перспективі [4].

Окремо слід наголосити на ролі аудиту для публічного сектору та територіальних громад. Умови децентралізації, обмежених ресурсів і підвищеної суспільної вимоги до прозорості зумовлюють потребу в якісному аудиті ефективності використання бюджетних коштів, інвестиційних програм і проєктів відновлення. Для економічної системи в цілому це означає підвищення якості інституцій, зменшення втрат і зміцнення довіри між державою, бізнесом та суспільством.

Отже, у глобальній економіці аудит перетворюється на інтеграційний механізм, який поєднує контроль, аналітику та управління змінами. Його цінність полягає не лише в підтвердженні правильності минулих дій, а й у забезпеченні здатності економічних систем швидко реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Проведене узагальнення дає підстави стверджувати, що аудит є одним із ключових драйверів адаптації економічних систем до глобальних змін. Його еволюція від традиційної перевірки до цифрово-орієнтованої аналітики, моніторингу ризиків і оцінювання сталості відображає потреби сучасної економіки. Умови високої невизначеності підсилюють значення аудиту як інструменту довіри, прозорості та стратегічної стійкості. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розвитком безперервного аудиту, впровадженням штучного інтелекту в контрольні процедури та поглибленням інтеграції аудиту з ESG-оцінюванням і системами управління ризиками [5].

Список використаних джерел

1. International Federation of Accountants. International Standards on Auditing. 2023.
2. OECD. Economic Outlook. Paris: OECD Publishing, 2024.
3. World Bank. Global Economic Prospects. Washington, 2024.

4. Deloitte. Global Audit Trends Report, 2023.
5. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підручник. Житомир: ПП «Рута», 2020.
6. Білуха М.Т.(2018). Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. К.: Вища школа
7. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII.
8. Пантелєєв В.П. (2021). Аудит в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка України. №5.

Abstract. *The paper substantiates the role of audit as a tool that not only verifies the reliability of financial information but also provides a basis for adapting economic systems to global changes.*

Keywords: *audit, globalization, economic system, adaptation, digitalization, risk, ESG, governance.*

Синергія циркулярної економіки та системи обліку малих і мікропідприємств: стратегічний вимір 2026 року

Кузьома Віталій,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** У дослідженні обґрунтовано трансформацію облікової парадигми малих та мікропідприємств під впливом глобального переходу до циркулярної економіки та посилення євроінтеграційних вимог. Доведено, що синергія циркулярних практик і модернізованого обліку перетворює екологічну відповідальність на керований фінансовий показник, забезпечуючи інвестиційну привабливість та експортну життєздатність вітчизняних малих та мікропідприємств.*

***Ключові слова:** циркулярна економіка, малі та мікропідприємства, управлінський екологічний облік, діджиталізація обліку, сталий розвиток.*

Сучасна економічна архітектура остаточно закріпила глобальний перехід від лінійної моделі економіки до циркулярної (економіки замкненого циклу). Сьогодні для малого та мікробізнесу в контексті євроінтеграції цей перехід перестає бути добровільним еко-трендом і стає вимогою виживання в ланцюгах постачання. Зокрема, в 2026 році ті вітчизняні представники малого та мікробізнесу, які працюють на експорт, вже де-факто зобов'язані надавати дані за механізмом Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) своїм європейським партнерам.

Традиційна система обліку в лінійній моделі економіки розглядає побічні продукти виробництва як витрати на утилізацію. Циркулярний підхід же змушує систему обліку виступати не просто інструментом фіксації операцій, а бути інформаційною базою для управління ресурсоефективністю.

Насамперед, вказане стосується переоцінки запасів. Так, відповідно до МСБО 2 «Запаси» та вітчизняного НП(С)БО 9 «Запаси», відходи, що можуть бути повторно використані, мають визнаватися активами за чистою вартістю реалізації. Це дозволяє малим підприємствам штучно не завищувати собівартість основної продукції [1].

Крім того, замість традиційного методу прямолінійного списання, облік за економіки замкненого циклу, пропонує методи, що стимулюють ремонт та модернізацію. Це корелює з концепцією «продукт як послуга» (PaaS), однією з ключових бізнес-моделей циркулярної економіки, яка кардинально змінює підходи до обліку. Тобто замість того, щоб продавати товар у власність (лінійна модель), виробник або постачальник надає клієнту доступ до функціонала товару, зберігаючи право власності за собою [2].

Згідно з Директивою ЄС щодо звітності підприємств у сфері сталого розвитку (CSRD), великі компанії зобов'язані звітувати не лише про свої прямі відходи (викиди), а й про відходи (викиди) по всьому ланцюгу створення

вартості, а отже, якщо мале чи мікропідприємство постачає деталі, пакування або надає послуги великій компанії (наприклад, агрохолдингу), ця компанія змушена вимагати від контрагента дані про його екологічний слід. Як результат, без надання цих даних таке підприємство просто виключається з реєстру постачальників, оскільки велика компанія не зможе сформувати свій звіт [3].

Таким чином, для малих та мікропідприємств CSRD перетворює бухгалтерський облік на двовимірний за принципом подвійної суттєвості: фінансова суттєвість – як екологічні чинники впливають на грошові потоки підприємства (наприклад, зростання цін на енергію); екологічна суттєвість – як діяльність підприємства впливає на довкілля (наприклад, забруднення ґрунтів через добрива) [3].

Зв'язок між циркулярністю та обліком проявляється і у вартості капіталу. Так, установи банківської системи України сьогодні пропонують своїм клієнтам диференційовані ставки, зокрема для підприємств з підтвердженим низьким рівнем відходів ставка може бути на 2-3% нижчою. Крім того, відсутність обліку циркулярних показників у фінансовій звітності підвищує ризик «знецінення активів» у випадку посилення екологічного законодавства.

Загалом, для малих та мікропідприємств ведення обліку вручну за умов запровадження циркулярної моделі ведення бізнесу є фактично не реальним.

Ключовим технологічним рішенням, яке дозволяє малим та мікропідприємствам поєднати фінансовий облік із вимогами циркулярної економіки без роздуття штату є інтеграція в систему ведення обліку ERP-систем з екологічними модулями. Вказана система дозволяє, наприклад, при введенні прибуткової накладної на дизельне паливо або мінеральні добрива, автоматично розраховувати вуглецевий слід (CO₂-еквівалент), спираючись на вбудовані довідники коефіцієнтів. Тут бухгалтер і менеджер (або сам власник) працюють в одному інтерфейсі, де списання сировини одночасно відображається як зміна в екологічному балансі підприємства. Крім того, вказана система полегшить роботу з цифровими паспортами товарів (DPP), що містять дані про склад матеріалів та можливості їх переробки. Бухгалтерська програма автоматично зчитує ці дані для оцінки майбутньої вартості утилізації [4].

На нашу думку, вітчизняним малим та мікропідприємствам, що орієнтовані на експорт продукції, вже сьогодні варто невідкладно впроваджувати елементи управлінського екологічного обліку, використовуючи спрощені цифрові інструменти, щоб уникнути шокових витрат у майбутньому.

Традиційний облік бачить лише рахунки за електроенергію або вивіз сміття. Управлінський екологічний облік дозволяє поєднати ведення обліку споживання ресурсів та обсягів викидів (відходів) у натуральних одиницях (кг, кВт-год) з одночасною вартісною оцінкою витрат, пов'язаних з екологічними аспектами (штрафи, податки на викиди, вартість втраченої сировини, що пішла у відходи).

Управлінський екологічний облік мінімізує наступні ризики:

- уникнення регуляторного шоку. Впровадження механізму СВМ та підвищення екологічного податку в Україні робить викиди CO₂ дорогими. Без управлінського екологічного обліку підприємство просто не знатиме обсягу своїх «вуглецевих зобов'язань»;
- уникнення фінансового шоку, зокрема, через виключення з ланцюгів постачання. Так, сьогодні великі корпорації, наприклад, ІКЕА, софтверні гіганти чи ритейлери вимагають від малих постачальників дані про їхній екологічний слід. Отже, відсутність вчасної відповідної інформації від управлінського екологічного обліку означає втрату контрактів.
- уникнення енергетичного шоку. Очевидно, що підприємства, які не обліковують енергоефективність, залишаються вразливими до коливань цін на енергоносії.

Впровадження управлінського екологічного обліку для малого та мікропідприємництва сьогодні — це фактично страхування від майбутніх збитків. Це перетворення екологічної відповідальності на керований фінансовий показник, який робить бізнес інвестиційно привабливим та операційно ефективним.

Отже, можна стверджувати, що взаємозв'язок циркулярної економіки та обліку малих та мікропідприємств є цілком синергетичним. Так, облік забезпечує прозорість використання ресурсів, перетворюючи відходи на джерело прибутку. Циркулярні ж практики стимулюють модернізацію облікової політики, роблячи її більш прогностичною, а не лише констатуючою. Фактично адаптація до цих вимог є для малих та мікропідприємств перепусткою до міжнародного ринку капіталу та експортних операцій.

Список використаних джерел

1. МСБО 2 «Запаси» : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/msbo-eng> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Ellen MacArthur Foundation. Accounting for the Circular Economy: A New Framework for Decision Making. 2024. URL: https://www.ellenmacarthur_foundation.org (дата звернення: 14.04.2026).
3. Директива (ЄС) 2022/2464 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 537/2014, Директиви 2004/109/ЄС, Директиви 2006/43/ЄС та Директиви 2013/34/ЄС щодо звітності підприємств у сфері сталого розвитку. *Official Journal of the European Union*. L 322. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:32022L2464> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Digital Product Passports: Enabling the Circular Economy Transition : Insight Report / World Economic Forum. 2025. 42 p. URL: <https://www.weforum.org/reports/> (дата звернення: 14.04.2026).

Abstract: *The study substantiates the transformation of the accounting paradigm for small and micro-enterprises under the influence of the global transition to a circular economy and the strengthening of European integration requirements. It is proved that the synergy of circular practices and modernized accounting transforms environmental responsibility into a manageable financial indicator, ensuring the investment attractiveness and export viability of domestic small and micro-enterprises.*

Keywords: *circular economy, small and micro-enterprises, environmental management accounting (EMA), digitalization of accounting, sustainable development.*

Особливості застосування спрощеної системи оподаткування ФОП

Лугова Ольга,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** досліджено особливості застосування спрощеної системи оподаткування ФОП в Україні. Розглянуто порядок переходу на спрощену систему, умови зміни груп платників єдиного податку та вимоги щодо дотримання граничних обсягів доходу. Визначено основні податкові ризики та практичні аспекти їх мінімізації.*

***Ключові слова:** спрощена система оподаткування, ФОП, єдиний податок, дохід, податкові ризики.*

Сучасна податкова система України передбачає можливість застосування спрощеної системи оподаткування, яка є важливим інструментом підтримки малого підприємництва. Для фізичних осіб - підприємців (ФОП) така система забезпечує спрощений облік, звітність та сплату податків, а її застосування регламентується чіткими нормами Податкового кодексу України [1].

Передусім, для обрання або переходу на спрощену систему оподаткування ФОП зобов'язаний подати відповідну заяву до контролюючого органу за місцем своєї податкової адреси. Обрання спрощеної системи можливе також на етапі державної реєстрації підприємця. У разі прийняття рішення про перехід на спрощену систему з 1 січня наступного року, ФОП повинен подати заяву не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку нового року. Разом із заявою подається розрахунок доходу за попередній календарний рік. Особливістю є те, що дохід визначається на момент подання заяви з урахуванням прогнозованих надходжень до кінця року.

Суб'єкт господарювання має право здійснити перехід на спрощену систему лише один раз протягом календарного року. Водночас така можливість поновлюється з початку наступного календарного року за умови відповідності встановленим критеріям. Важливим аспектом є можливість зміни групи платника єдиного податку. ФОП має право добровільно перейти на іншу групу за умови дотримання вимог, встановлених для відповідної групи. Для цього необхідно подати заяву не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного кварталу.

Окрему увагу слід приділити ситуаціям перевищення встановленого обсягу доходу. У такому випадку законодавством передбачено обов'язкові дії платника податку. Зокрема, платники першої та другої груп повинні перейти на іншу групу або відмовитися від спрощеної системи, застосовуючи до суми перевищення підвищену ставку податку у розмірі 15 відсотків. Платники третьої групи також зобов'язані застосувати підвищену ставку до суми

перевищення та перейти на загальну систему оподаткування. Заява про такі зміни подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Щодо новостворених підприємств, законодавство встановлює чіткі строки подання заяви. Для обрання першої або другої групи така заява подається до кінця місяця, в якому відбулася державна реєстрація, незалежно від дати реєстрації. Для третьої групи передбачено 10-денний строк, який у разі збігу з вихідним або святковим днем переноситься на перший робочий день.

Важливо підкреслити, що законодавство не встановлює обмежень щодо кількості видів господарської діяльності, які може зазначити ФОП у реєстрі платників єдиного податку. Проте такі види діяльності повинні відповідати умовам застосування спрощеної системи.

Особливості застосування спрощеної системи також стосуються трудових відносин. При визначенні кількості найманих працівників не враховуються особи, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, у відпустці по догляду за дитиною, а також мобілізовані працівники.

У разі зміни видів господарської діяльності ФОП третьої групи зобов'язаний подати заяву про внесення змін до реєстру платників єдиного податку не пізніше останнього дня кварталу, в якому відбулися такі зміни. Недотримання цієї вимоги може призвести до втрати права на застосування спрощеної системи.

Водночас законодавство передбачає можливість повернення на спрощену систему оподаткування у наступному році навіть у разі перевищення доходу в попередньому році, за умови дотримання встановлених граничних показників. Крім того, ФОП, які перевищили обсяг доходу та були змушені перейти на іншу групу, можуть повернутися до попередньої групи з початку наступного року за умови відповідності вимогам.

Таким чином, застосування спрощеної системи оподаткування є ефективним механізмом ведення підприємницької діяльності, однак потребує чіткого дотримання встановлених законодавством правил. Вчасне подання заяв, правильне визначення доходів та дотримання критеріїв відповідної групи дозволяють уникнути податкових ризиків і забезпечити стабільність господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 06.04.2026)

Abstract: *the features of the application of the simplified taxation system by individual entrepreneurs in Ukraine are studied. The procedure for switching to the simplified system, the conditions for changing the groups of single tax payers and the requirements for compliance with income limits are considered. The main tax risks and practical aspects of their minimization are identified.*

Keywords: *simplified taxation system, individual entrepreneur, single tax, income, tax risks.*

Цифровізація первинного обліку: трансформація вимог до документального забезпечення господарських операцій

Сирцева Світлана,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено особливості цифровізації первинного обліку та її вплив на трансформацію вимог до документального забезпечення господарських операцій. Визначено ключові напрями змін у формуванні, обробці та зберіганні первинних документів в умовах використання електронного документообігу. Визначено роль нормативно-правового регулювання у забезпеченні достовірності та юридичної значущості електронних документів. Обґрунтовано необхідність удосконалення підходів до організації первинного обліку з урахуванням сучасних цифрових викликів.

Ключові слова: цифровізація, первинний облік, електронний документообіг, первинні документи, бухгалтерський облік, електронний підпис, облікова інформація.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується активним впровадженням цифрових технологій, що зумовлює суттєві зміни у системі бухгалтерського обліку, зокрема на рівні документального оформлення господарських операцій. Застосування електронного документообігу та автоматизованих облікових систем сприяє підвищенню оперативності, достовірності та аналітичності облікової інформації, водночас формуючи нові вимоги до її документального забезпечення.

В умовах цифровізації особливої актуальності набуває питання трансформації підходів до формування, оформлення та зберігання первинних документів. Такі зміни охоплюють як їх форму, так і зміст, порядок обробки, передачі та архівування, а також забезпечення юридичної сили електронних документів.

У зв'язку з цим дослідження особливостей цифровізації первинного обліку та трансформації вимог до документального забезпечення господарських операцій є актуальним і своєчасним.

Цифровізація облікових процесів зумовлює перегляд традиційних підходів до організації первинного обліку, який є базовим джерелом формування інформації про господарські операції. В умовах використання електронного документообігу первинні документи набувають цифрової форми, що змінює не лише їх матеріальний носій, але й вимоги до обов'язкових реквізитів, способів ідентифікації та підтвердження достовірності інформації.

Водночас документування як елемент методу бухгалтерського обліку зазнає суттєвої трансформації під впливом цифровізації економіки, що

проявляється у зміні підходів до фіксації господарських операцій, розширенні інформаційних можливостей первинних документів та підвищенні їх аналітичної цінності. Як зазначають Л. Новіченко та Н. Стойка, удосконалення документування в умовах цифровізації спрямоване на забезпечення більшої оперативності облікових процесів, підвищення рівня достовірності інформації та створення передумов для ефективного управління підприємством [1].

Важливим аспектом трансформації є нормативно-правове забезпечення зазначених процесів. Зокрема, вимоги до первинних документів як підстави для бухгалтерського обліку визначені Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [2], тоді як організаційно-правові засади створення, обігу та зберігання електронних документів, а також застосування електронного підпису регламентуються законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3] та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [4]. Урахування положень зазначених нормативно-правових актів забезпечує належний рівень достовірності, цілісності та юридичної значущості первинної облікової інформації в цифровому середовищі.

Однією з ключових трансформацій є використання електронного підпису як засобу ідентифікації учасників господарських операцій і підтвердження автентичності документів. Водночас відсутність уніфікованих підходів до формування електронних первинних документів ускладнює їх обмін та інтеграцію між різними інформаційними системами і суб'єктами господарювання.

Суттєвих змін зазнають і підходи до зберігання первинної документації, що зумовлено переходом до електронних архівів. Це потребує забезпечення належного рівня захисту облікових даних, організації резервного копіювання та дотримання встановлених строків їх зберігання, а також створення умов для оперативного доступу до інформації з боку користувачів і контролюючих органів.

Водночас підвищення рівня автоматизації облікових процесів сприяє зменшенню впливу людського фактору, скороченню кількості помилок та прискоренню обробки інформації. Використання електронного документообігу забезпечує оптимізацію бізнес-процесів, зниження витрат на обробку та зберігання документів, а також підвищення швидкості обміну інформацією між учасниками господарських операцій. Електронний документообіг є важливим інструментом підвищення ефективності діяльності підприємств, оскільки сприяє раціоналізації управлінських процесів і забезпечує оперативний доступ до необхідної інформації [5].

За таких умов виникає необхідність адаптації облікової політики підприємств до цифрового середовища, зокрема в частині регламентації процедур створення, обробки, передачі та зберігання електронних первинних документів.

З огляду на виявлені тенденції, доцільним є вдосконалення підходів до документального забезпечення господарських операцій шляхом уніфікації форматів електронних первинних документів з урахуванням міжнародної

практики, розвитку нормативно-правового регулювання їх використання, впровадження інтегрованих інформаційних систем обліку, що забезпечують сумісність даних, а також посилення вимог до кібербезпеки та підвищення рівня цифрової компетентності облікових працівників.

Цифровізація первинного обліку зумовлює трансформацію вимог до документального забезпечення господарських операцій, що проявляється у зміні форм, змісту та порядку обробки первинних документів. Ефективне впровадження цифрових технологій потребує удосконалення нормативного регулювання, уніфікації підходів до електронного документообігу та підвищення рівня захисту облікової інформації. Це сприятиме підвищенню якості облікових даних і ефективності управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Новіченко Л., Стойка Н. Удосконалення документування як елементу методу бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6(2). С. 214–218. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-36](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-36).
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. №996 ; станом на 03 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV ; станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
4. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05 жовтня 2017 р. № 2155-VIII ; станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
5. Недошитко І., Патряк О. Електронний документообіг та його цінність для бізнесу. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2022. №5(2). С.368–379. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.5.2.2022.270142>.

Abstract: *examine the features of primary accounting digitalization and its impact on the transformation of requirements for documenting business transactions. The key directions of changes in the formation, processing, and storage of primary documents under electronic document management are identified. The role of regulatory framework in ensuring the reliability and legal validity of electronic documents is highlighted. The necessity of improving approaches to the organization of primary accounting in the context of modern digital challenges is substantiated.*

Keywords: *digitalization, primary accounting, electronic document management, primary documents, accounting, electronic signature, accounting information.*

Обліково-організаційні аспекти ліквідації підприємства

Чебан Юлія,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто сутність, послідовність та основні обліково-організаційні аспекти ліквідації підприємств*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, внутрішній контроль, ліквідація, баланс, документування*

Ліквідація підприємства є складним багатокомпонентним процесом, що охоплює правове припинення діяльності суб'єкта господарювання та сукупність організаційних, облікових, фінансових та контрольних процедур. У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, посилення фінансових ризиків, змін у нормативній базі та зростання кількості підприємств, які припиняють та (або) вимушені припинити свою діяльність, питання належної організації бухгалтерського обліку в процесі ліквідації набуває особливої актуальності.

Ліквідація підприємства може відбуватися як у добровільному порядку, так і у примусовому, зокрема внаслідок банкрутства або за рішенням суду. А також, враховуючи скасування чинності Господарського кодексу України такі підприємства, як приватні та дочірні, також вимушені або реорганізуватися, або ліквідуватися [1]. Незалежно від підстав припинення діяльності, процес ліквідації передбачає проведення низки обов'язкових процедур: прийняття рішення про ліквідацію, створення ліквідаційної комісії, інвентаризацію майна та зобов'язань, виявлення дебіторської та кредиторської заборгованості, здійснення розрахунків із контрагентами, працівниками, бюджетом та іншими зацікавленими сторонами, складання ліквідаційного балансу тощо. Особливе місце в системі організації ліквідаційних процедур посідає бухгалтерський облік, оскільки саме він забезпечує формування достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, наявність і структуру його активів, зобов'язань, капіталу, фінансових результатів, а також результатів реалізації майна та погашення заборгованостей. У цей період значення бухгалтерського обліку зростає, оскільки від правильності відображення господарських операцій залежить законність, прозорість і обґрунтованість завершення діяльності підприємства.

Обліково-організаційні аспекти ліквідації підприємства передбачають, насамперед, чітке визначення відповідальних осіб ліквідаційної комісії, розмежування повноважень ліквідаційної комісії та бухгалтерської служби, організацію документального оформлення операцій, а також контроль за повнотою та своєчасністю відображення ліквідаційних процедур у системі

обліку. На цьому етапі особливого значення набуває проведення суцільної інвентаризації активів і зобов'язань, яка дозволяє встановити фактичну наявність майна, виявити невідображені або сумнівні активи, прострочені зобов'язання та уточнити фінансовий стан підприємства перед його остаточним припиненням. Важливим елементом є документальне забезпечення ліквідаційного процесу. До ключових документів належать рішення власників або уповноваженого органу про ліквідацію, наказ про створення ліквідаційної комісії, акти інвентаризації, документи щодо списання активів, договори реалізації майна, розрахункові документи, ліквідаційний баланс та інші форми звітності. Саме належне документування забезпечує підтвердження правомірності всіх дій та операцій, здійснених у процесі ліквідації. Обліковим аспектом ліквідації підприємства є низка специфічних операцій, які потребують коректного відображення: списання основних засобів в результаті їх реалізації або передачі, списання запасів та інших активів, визнання доходів і витрат від реалізації майна, погашення кредиторської заборгованості, списання безнадійної дебіторської заборгованості, остаточне закриття рахунків обліку доходів, витрат, фінансових результатів та власного капіталу. Крім того, необхідно враховувати податкові наслідки ліквідації, зокрема в частині ПДВ, податку на прибуток, податкових різниць та звітності до контролюючих органів [2].

Слід зазначити, що на практиці ліквідація підприємств часто супроводжується низкою проблем: відсутністю належного документального оформлення окремих операцій, несвоєчасним проведенням інвентаризації, неповнотою інформації про заборгованості, відсутністю документів, які передаються до архіву, складністю оцінки окремих активів, недосконалістю внутрішнього контролю та недостатньою координацією дій між керівництвом, бухгалтерською службою і ліквідаційною комісією. Це обумовлює необхідність удосконалення організації обліку ліквідаційних процедур та підвищення ролі внутрішнього контролю в процесі припинення діяльності підприємства.

Отже, ліквідація підприємства потребує комплексного підходу, в якому бухгалтерський облік виконує інформаційну, контрольну, аналітичну та доказову функції. Ефективна організація облікового забезпечення ліквідації сприяє достовірному відображенню майнового стану підприємства, мінімізації ризиків помилок і порушень, а також забезпечує законність і прозорість завершення його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: закон України 9 січня 2025 року № 4196-IX; станом на 21 серпня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI; станом на 17 грудня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Abstract: *The essence, sequence and main accounting and organizational aspects of the liquidation of enterprises are considered.*

Keywords: *accounting, internal control, liquidation, balance sheet, documentation.*

Значення термінів щодо обліку в державному секторі

Галкін Василь,

старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** Облік у державному секторі здійснюється відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», із урахуванням міжнародних стандартів. Основні поняття охоплюють визначення суб'єктів державного сектору, бюджетних установ, фінансової звітності, активів, зобов'язань і застосування методу нарахування.*

***Ключові слова:** термін, облік, звіт, державний сектор.*

Терміни, що використовуються у національних стандартах бухгалтерського обліку в державному секторі, тлумачаться наступним чином [1].

Суб'єкти державного сектору - установи та організації, що ведуть облік у державному секторі, включаючи розпорядників бюджетних коштів, Казначейство та державні фонди.

Закордонний суб'єкт державного сектору - підконтрольна організація або підрозділ, діяльність якого здійснюється за межами країни звітності.

Контролюючий суб'єкт державного сектору - головний або нижчий розпорядник бюджетних коштів, а також органи, що здійснюють управління бюджетними установами, включаючи державні цільові фонди та Казначейство.

Контрольований суб'єкт державного сектору - підпорядкована установа або орган, що здійснює діяльність у межах державного сектору.

Група - сукупність суб'єктів державного сектору, що включає контролюючий орган і один або декілька підконтрольних суб'єктів.

Доходи - збільшення економічних вигод у вигляді зростання активів або зменшення зобов'язань, що спричиняє збільшення власного капіталу (крім внесків власників).

Витрати - це зменшення економічних вигод, що виникає у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до скорочення власного капіталу (за винятком операцій, пов'язаних із розподілом або вилученням капіталу власниками).

Зобов'язання - заборгованість, що виникла внаслідок попередніх подій і погашення якої призведе до вибуття ресурсів, що мають економічну цінність.

Власний капітал - різниця між загальною вартістю активів і сумою зобов'язань суб'єкта державного сектору.

Рух грошових коштів - надходження та вибуття грошових ресурсів і їх еквівалентів.

Грошові кошти - це готівкові кошти, залишки на рахунках у Державній казначейській службі України, банківських установах, а також депозити до запитання.

Еквіваленти грошових коштів - короткострокові високоліквідні інвестиції, які можуть бути швидко перетворені на грошові кошти з мінімальним ризиком зміни вартості.

Валютний курс - офіційно встановлений Національним банком України курс національної валюти щодо валюти іншої держави.

Іноземна валюта - валюта, відмінна від валюти звітності.

Курсова різниця - різниця між оцінками однієї й тієї ж суми іноземної валюти при зміні валютного курсу.

Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються суб'єктом для ведення обліку та складання фінансової звітності.

Операції пов'язаних сторін - операції з передачі активів або зобов'язань між пов'язаними суб'єктами.

Профіцит/дефіцит - фінансовий результат, що визначається як різниця між доходами та витратами від звичайної діяльності.

Звичайна діяльність - основна діяльність суб'єкта, а також операції, які забезпечують її здійснення.

Операційна діяльність - основний вид діяльності, а також інші види діяльності, що не належать до інвестиційної чи фінансової.

Інвестиційна діяльність - операції, пов'язані з придбанням і реалізацією необоротних активів і фінансових інвестицій, що не належать до еквівалентів грошових коштів.

Фінансова діяльність - діяльність, що змінює структуру і обсяг власного капіталу та зобов'язань.

Розкриття інформації - надання користувачам суттєвих даних, необхідних для прийняття рішень.

Принцип бухгалтерського обліку - правило, яке визначає порядок оцінки, реєстрації та відображення господарських операцій у звітності.

Розкриття інформації - надання користувачам суттєвих даних, необхідних для прийняття рішень.

Суттєва інформація - інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності.

Фінансова звітність - система показників, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності суб'єкта державного сектору.

Баланс - це форма звітності, яка відображає фінансовий стан суб'єкта державного сектору на певну дату, зокрема склад активів, зобов'язань і власного капіталу. У балансі вказуються узагальнені цифри за даними бухгалтерського обліку за станом на початок звітного року, а також та на кінець звітного періоду [2].

Звіт про фінансові результати - звіт, який містить інформацію про доходи, витрати та фінансовий результат діяльності. Вказана звітність має відображати

інформацію про всі здійснені фінансово-господарські операції на підставі даних бухгалтерського обліку [3].

Звіт про рух грошових коштів - документ, що характеризує надходження і використання грошових ресурсів у процесі діяльності суб'єкта.

Звіт про власний капітал - звіт, що відображає зміни у складі та обсязі власного капіталу протягом звітного періоду.

Примітки до фінансової звітності - додаткова інформація, яка деталізує показники звітності та забезпечує їх обґрунтування.

Подія після дати балансу - подія, що відбулася після звітної дати, але до затвердження фінансової звітності, яка може вплинути на її показники.

Користувачі звітності - фізичні та юридичні особи, які використовують інформацію фінансової звітності для прийняття управлінських рішень.

Згадані значення термінів, які прописані у національних стандартах бухгалтерського обліку в державному секторі, використовуються при організації бухгалтерського обліку для відображення фінансово-господарських операцій та складанні фінансової звітності суб'єктами державного сектору.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>.

2. Щодо складання фінансової звітності суб'єктами державного сектору : лист Міністерства фінансів України від 28.03.2017 р. № 35220-06-5/8303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3522201-17#Text>.

3. Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному секторі. наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1547-17#Text>.

Abstract: Accounting in the public sector is carried out in accordance with the National Regulations (Standards) of Accounting in the Public Sector and the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", taking into account international standards. Key concepts include the definition of public sector entities, budgetary institutions, financial reporting, assets, liabilities, and the application of the accrual method.

Keywords: term, accounting, report, public sector.

СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ»

УДК 336.1

Бюджетна децентралізація: позитивні наслідки та ризики

Бурковська Алла,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено сутність бюджетної децентралізації і мету її здійснення, зазначено завдання проведеної в Україні реформи децентралізації, вказано значення для місцевих бюджетів фінансової децентралізації, наведено ризики та позитивні наслідки бюджетної децентралізації.

Ключові слова: бюджетна децентралізація, органи місцевого самоврядування, місцеві бюджети, публічні послуги, бюджетні рішення.

Децентралізація означає розподіл функцій і повноважень між державним і місцевими рівнями влади. Це дозволяє громадянам країни самостійно обирати місцеву владу і впливати на прийняття рішень щодо вирішення першочергових проблем.

В Україні у 2015 р. було розпочато проведення реформи децентралізації, завданнями якої було розподілити повноваження між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади і створити територіальні громади. Вже на початок 2025 р. здійснювали місцеве самоврядування 1439 територіальних громади [1].

Бюджетна децентралізація сприяє зростанню дохідної частини місцевих бюджетів [2, с. 170]. Фінансова децентралізація зробила місцеві бюджети незалежними від державного бюджету (до проведення реформи 50-90% різнорівневих бюджетів в Україні потребували дотацій, а після – їх кількість скоротилася вдвічі). Доходи загального фонду місцевих бюджетів України станом на 23.04.2026 р. становили 245366,8 млн грн (у 2024 р. у порівнянні з 2022 р. вони зросли на 107, 2 млрд грн [3]), а за перший квартал 2026 р. до загального фонду місцевих бюджетів залучено 139562, 8 млн грн [3, 4].

Бюджетна децентралізація націлена на децентралізацію як фінансових, так і матеріальних ресурсів, що впливають на економічну самостійність громад. В умовах війни на території України територіальні громади, на жаль, не мають достатньої кількості ресурсів для оперативного відновлення та розвитку [5, с. 36].

На законодавчому рівні в Україні вирішені питання щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з надання адміністративних

послуг (державна реєстрація юридичних осіб, актів цивільного стану, речових прав і місця проживання фізичних осіб; вирішення майнових і земельних питань тощо).

До позитивних наслідків децентралізації відносяться:

- тісні зв'язки органів місцевого самоврядування з мешканцями громади;
- підвищення ініціативності й відповідальності органів місцевого самоврядування;
- підвищення якості надання публічних послуг;
- прозорість та скорочення бюрократичних ланцюгів у процесі прийняття бюджетних рішень;
- об'єктивне оцінювання ефективності бюджетних рішень.

При проведенні бюджетної децентралізації в країні модернізовано систему управління місцевими фінансами [2], відкриваються додаткові можливості формування бюджетів на місцевому рівні, застосовуються нові механізми фінансування громад і збільшується свобода використання їх коштів на першочергові потреби. При цьому зростають активність й ініціатива місцевої влади, посилюються відповідальність за вирішення місцевих проблем і контроль за виконанням бюджету. Крім того, підвищується результативність проведення трансфертної політики та здійснюється ефективне фінансове вирівнювання.

Ризиками ж бюджетної децентралізації є наступні:

- небезпека провалу державних трансформацій у випадку, якщо країна знаходиться у воєнному стані;
- зменшення централізованого бюджетного контролю;
- складнощі в узгодженні цілей і координації державних органів влади та органів місцевого самоврядування;
- можливість задоволення одиничних амбіцій у процесі прийняття бюджетних рішень;
- обмеженість джерел доходів бюджетів територіальних громад.

З метою подолання викликів бюджетної децентралізації в Україні вважаємо доцільним встановити критерії оцінки якості надання публічних послуг і розробити єдину методологію розрахунку їх вартості.

Отже, для забезпечення економічної незалежності та розвитку окремих територій в Україні проведено реформу бюджетної децентралізації, яка перерозподілила доходи та повноваження між різними рівнями управління. За умов проведення бюджетної децентралізації поліпшується фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку громад, вони самостійно можуть використовувати кошти на необхідні проєкти, зростає відповідальність місцевої влади. При цьому необхідно враховувати і зазначені ризики та розширювати джерела надходжень до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Територіальні громади. *Децентралізація.* URL: <https://decentralization.ua/newgromada>.

2. Бедринець М. Д., Грушко Н. С. Бюджетна децентралізація в Україні: результати, виклики і перспективи. *Економічний вісник*. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 8. С. 164-175. URL: https://journals.dpu.kyiv.ua/public/site/8_2021/19.pdf
3. Виконання доходів місцевих бюджетів. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>.
4. Довідка щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за січень-березень 2026 р. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка%20на%20сайт%20за%20січень-березень%202026%20року.pdf>
5. Бурковська А. В., Нестерчук Т. В., Пастушенко В. Ю. Валютний ризик у механізмі надання міжнародної допомоги місцевим бюджетам громад. *Modern Economics*. 2025. №54 (2025), 35-42. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V54\(2025\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V54(2025)-05)

Abstract: *the essence of budget decentralization and the purpose of its implementation are investigated, the task of the decentralization reform carried out in Ukraine is indicated, the importance of financial decentralization for local budgets is indicated, the risks and positive consequences of budget decentralization are given.*

Keywords: *budget decentralization, local self-government bodies, local budgets, public services, budget decisions.*

ESG-фактори у фінансовій діяльності аграрних підприємств

Боднар Олена,

канд.екон.наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** У тезах досліджено сутність та роль ESG-факторів (Environmental, Social, Governance) у фінансовій діяльності аграрних підприємств України в умовах економічної трансформації та євроінтеграції. Визначено вплив екологічних, соціальних та управлінських чинників на доступ до фінансових ресурсів, інвестиційну привабливість та фінансову стійкість підприємств аграрного сектору. Обґрунтовано ключові проблеми впровадження ESG-підходів, зокрема обмеженість фінансових ресурсів, недостатній рівень інституційного забезпечення та вплив воєнних ризиків. Окреслено перспективні напрями розвитку ESG-орієнтованого фінансування, включаючи розширення інструментів «зеленого» кредитування, впровадження нефінансової звітності та інтеграцію до європейських стандартів сталого розвитку.*

***Ключові слова:** ESG-фактори, аграрні підприємства, фінансова діяльність, сталий розвиток, зелене фінансування, інвестиції.*

Сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається під впливом глобальних викликів, зокрема зміни клімату, обмеженості природних ресурсів, соціально-економічних трансформацій та необхідності післявоєнного відновлення економіки. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження ESG-факторів у фінансову діяльність аграрних підприємств, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та європейської інтеграції [7, 10].

ESG-концепція передбачає інтеграцію екологічних (Environmental), соціальних (Social) та управлінських (Governance) аспектів у процес прийняття управлінських і фінансових рішень. Для аграрного сектору така інтеграція є критично важливою, оскільки його діяльність безпосередньо пов'язана з використанням природних ресурсів, впливом на довкілля та розвитком сільських територій [4].

Екологічна складова ESG у діяльності аграрних підприємств охоплює раціональне використання земельних і водних ресурсів, зменшення викидів парникових газів, впровадження органічного виробництва та ресурсозберігаючих технологій. Реалізація екологічних ініціатив сприяє не лише збереженню довкілля, але й відкриває доступ до міжнародних фінансових інструментів, зокрема «зелених» кредитів і грантів [1; 3].

Соціальна складова передбачає дотримання стандартів праці, забезпечення соціального захисту працівників, розвиток сільських громад та

формування соціально відповідального бізнесу. Аграрні підприємства, які активно впроваджують соціальні ініціативи, мають вищий рівень довіри з боку інвесторів і фінансових установ, що позитивно впливає на їх фінансові результати [5].

Управлінський компонент ESG включає впровадження принципів прозорості, підзвітності, ефективного корпоративного управління та антикорупційних механізмів. Важливим інструментом є нефінансова звітність, яка дозволяє оцінити рівень відповідності підприємства принципам сталого розвитку та підвищує його інвестиційну привабливість [6].

Вплив ESG-факторів на фінансову діяльність аграрних підприємств є комплексним. Зокрема, їх впровадження сприяє зниженню фінансових ризиків, пов'язаних із екологічними штрафами, соціальними конфліктами або управлінськими порушеннями. Крім того, ESG-орієнтовані підприємства мають кращий доступ до фінансових ресурсів, оскільки банки та інвестори все частіше враховують ESG-критерії при ухваленні рішень щодо фінансування [3; 9].

Разом із тим впровадження ESG-підходів в аграрному секторі України супроводжується низкою проблем. До ключових з них належать: недостатній рівень обізнаності підприємств щодо ESG-принципів, обмежений доступ до фінансових ресурсів для реалізації сталих проєктів, відсутність чітких національних стандартів нефінансової звітності та слабка інституційна підтримка [1; 4]. Значним стримуючим фактором також є вплив воєнних дій, які ускладнюють інвестиційні процеси та підвищують рівень ризиків у фінансовій діяльності аграрних підприємств.

Важливим аспектом є інтеграція ESG-факторів у систему фінансового менеджменту підприємств. Це передбачає врахування ESG-ризиків при оцінці інвестиційних проєктів, формування ESG-орієнтованої стратегії розвитку та використання інноваційних фінансових інструментів, таких як «зелені» облігації, стале кредитування та ESG-фонди [2].

Перспективи розвитку ESG-факторів у фінансовій діяльності аграрних підприємств пов'язані з гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами, розвитком ринку сталого фінансування, впровадженням цифрових технологій та підвищенням рівня фінансової та екологічної грамотності суб'єктів господарювання [2; 6].

Отже, ESG-фактори стають важливим інструментом підвищення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств, забезпечення їх стійкого розвитку та інтеграції у міжнародний економічний простір. Їх впровадження сприяє не лише покращенню фінансових показників, але й формуванню відповідального та конкурентоспроможного аграрного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Вовк В. Впровадження ESG-концепцій: стратегічний імператив для сталого зростання аграрних підприємств. Економіка та суспільство. №81. 2025. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-117>.

2. Овчарик С., Пахота Н. ESG-орієнтоване управління аграрними підприємствами. Сталий розвиток економіки, №5 (56), 2025. С. 495-502. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-68>.
3. Копа С. Фінансові інструменти сталого розвитку аграрних підприємств // Економіка та суспільство. Економіка та суспільство, №80. 2025. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-175>.
4. Гончаренко О., Родіна О., Орлова С. Інтеграція ESG-критеріїв у систему управління агробізнесу // Економіка і регіон. 2025. URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.3\(98\).3910](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.3(98).3910).
5. Седов В. Соціальна відповідальність аграрних підприємств. Трансформаційна економіка (3 (12), 2025. С. 95-98. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-15>.
6. Metelytsia V. Gagalyuk T., Krayevskyy V. "ESG reporting in Ukraine's agricultural sector: Empirical insights and pathways to integration with the FSDN 2025. EconStor Open Access Articles and Book Chapters, ZBW - Leibniz Information Centre for Economics. issue 10, 2025. P. 54-65. URL: <https://ideas.repec.org/a/zbw/espost/336646.html#:~:text=DOI%3A%2010.32782/2786%2D8273/2025%2D10%2D9>.
7. Чернобай Л., Пасінович І. ESG-метрики в системі оцінювання діяльності підприємств. ESG-метрики як інструмент вимірювання корпоративної соціальної відповідальності (на прикладі агрокомпаній). Bulletin of Sumy National Agrarian University, (4 (104) С. 80-88. URL: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.4.12>.
8. Яворська Т. І., Петруха Н. М., Яворський В. В. Сталий розвиток та економічна ефективність підприємств у контексті зеленої трансформації. Здобутки економіки: перспективи та інновації, №24. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1771343>.
9. Тен С. О. ESG-активність агробізнесу: стратегічне управління та інвестиційні перспективи. АГРОСВІТ № 8, 2025. С. 188-193. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.8.187.
10. Nechyporenko O., Bodnar O., Ihnatenko V. Chesakova M. Problems and Prospects of the Development of the Agrarian Sphere in the Conditions of the Russian-Ukrainian War and the Post-War Economic Recovery. Econ. Aff., 67(05). 2022. P. 933-941. DOI: 10.46852/0424-2513.5.2022.29. URL: <https://www.scopus.com/pages/publications/85148058790?origin=resultslist>.

Abstract: *The theses examine the role of ESG factors (Environmental, Social, Governance) in the financial activities of agricultural enterprises in Ukraine under conditions of economic transformation and European integration. The influence of environmental, social and governance components on access to financial resources, investment attractiveness and financial stability of agribusiness is determined. The key challenges of ESG implementation are identified, including limited financial resources, insufficient institutional support and the impact of war-related risks. The study outlines перспективні directions for the development of ESG-oriented financing, such as the expansion of green financial instruments, implementation of non-financial reporting and alignment with European sustainability standards.*

Keywords: *ESG factors, agricultural enterprises, financial activity, sustainable development, green finance, investment.*

Сучасні підходи до управління бюджетом територіальних громад

Мельник Ольга,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Визначено сучасні підходи до управління бюджетами територіальних громад в умовах децентралізації та воєнних викликів. Обґрунтовано необхідність диверсифікації джерел доходів, впровадження інноваційних фінансових інструментів, цифровізації бюджетного процесу та подальшого розвитку середньострокового планування.*

Ключові слова: *територіальні громади; місцеві бюджети; фінансова спроможність; децентралізація; бюджетне управління.*

В умовах поглиблення процесів децентралізації та впливу воєнних викликів особливої уваги набуває ефективне управління бюджетами територіальних громад. Фінансова спроможність територіальних громад є визначальним чинником їх розвитку, адже саме вона забезпечує можливість надання якісних публічних послуг, реалізації інфраструктурних проєктів та підтримки місцевого економічного зростання. Водночас сучасні дослідження засвідчують значну диференціацію громад за рівнем фінансової спроможності, що створює ризики нерівномірного регіонального розвитку. За умов воєнного стану ці диспропорції лише поглиблюються через втрату доходів, руйнування інфраструктури та зміну економічної активності.

Попри позитивні результати реформи децентралізації система управління бюджетами громад має ряд проблемних питань. По-перше, існує значна залежність частини громад від міжбюджетних трансфертів, що знижує їх фінансову автономію та обмежує можливості самостійного розвитку. По-друге, чинні підходи до оцінки фінансової спроможності громад залишаються недосконалими, оскільки базуються на обмеженій кількості показників і не враховують комплексний характер розвитку територій [1].

Важливою проблемою є також неефективність використання бюджетних ресурсів, що часто пов'язана з низьким рівнем інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Крім того, у деяких ОТГ спостерігається недостатній рівень диверсифікації джерел доходів, що робить їх вразливими до економічних коливань [2].

Також слід відзначити вплив воєнних дій, які призвели до суттєвого скорочення податкових надходжень у ряді регіонів, особливо прифронтових, а також до зростання видатків на забезпечення базових потреб населення. Це актуалізує необхідність пошуку нових підходів до управління бюджетами громад.

Одним із ключових напрямів удосконалення управління бюджетами є формування багаторівневої системи акумуляції фінансових ресурсів. Вона передбачає поєднання внутрішніх джерел (зокрема, податкові надходження), державної підтримки та міжнародного фінансування. Такий підхід дозволяє підвищити фінансову стійкість громад та зменшити залежність від одного джерела фінансування [3]. Особливого значення набуває розвиток власної дохідної бази громад, що передбачає активізацію економічної діяльності, залучення інвестицій та підтримку малого і середнього бізнесу.

Сучасні умови потребують впровадження нових фінансових інструментів, які дозволяють розширити можливості фінансування розвитку громад. До таких інструментів належать краудфандинг, державно-приватне партнерство, «зелені» інвестиції та ін. Їх застосування сприяє залученню додаткових ресурсів та реалізації інфраструктурних проєктів без значного навантаження на бюджет. При цьому важливо забезпечити належне нормативно-правове регулювання та інформаційну політику органів місцевого самоврядування щодо використання таких інструментів.

Підтримуємо позицію сучасних науковців, що бюджетно-податкове регулювання виступає одним із основних механізмів управління фінансовими ресурсами територіальних громад [1]. При цьому сучасні підходи передбачають: оптимізацію структури податкових надходжень; впровадження стимулюючих податкових механізмів для розвитку бізнесу; підвищення ефективності адміністрування податків тощо.

Ефективне управління бюджетом неможливе без його узгодження зі стратегічними цілями розвитку громади. У цьому контексті важливим є подальша підтримка середньострокового бюджетного планування, що дозволяє забезпечити стабільність фінансування та підвищити ефективність використання ресурсів. Крім того, сучасні підходи передбачають уніфікацію процедур відбору інвестиційних проєктів та їх інтеграцію у бюджетний процес.

Важливим напрямом модернізації управління бюджетами є цифровізація фінансових процесів. Використання електронних платформ (зокрема, бюджет участі) дозволяє підвищити прозорість та залучити громадськість до прийняття рішень щодо розподілу коштів. Прозорість бюджетного процесу сприяє підвищенню довіри населення до органів місцевого самоврядування та забезпечує ефективніший контроль за використанням фінансових ресурсів.

Сучасні дослідження доводять необхідність переходу до комплексного підходу оцінки фінансової спроможності громад, який враховує не лише фінансові, а й соціально-економічні та інфраструктурні показники []. Використання економетричних методів, зокрема факторного та кореляційного аналізу, дозволяє визначити найбільш значущі показники розвитку громад та сформувавши інтегральний показник їх спроможності.

З огляду на значну різноманітність територіальних громад, важливим є застосування диференційованого підходу до управління їх бюджетами. Зокрема:

- для прифронтових громад пріоритетом є забезпечення базових потреб та відновлення інфраструктури;

- для опорних регіонів – підтримка промисловості та бізнесу;
- для тилкових громад – розвиток соціальної інфраструктури та інтеграція релокованого бізнесу [3].

З урахуванням сучасних викликів доцільно виділити такі основні напрями вдосконалення управління бюджетом територіальних громад: зміцнення фінансової автономії громад; диверсифікація джерел доходів; впровадження ризик-орієнтованого управління бюджетом; підвищення ефективності використання бюджетних коштів; розвиток інвестиційного потенціалу; забезпечення прозорості та підзвітності бюджетного процесу.

Отже, сучасні підходи до управління бюджетом територіальних громад формуються під впливом процесів децентралізації, цифровізації та глобальних викликів, зокрема воєнних. Їх реалізація передбачає комплексне поєднання фінансових, інституційних та управлінських інструментів. Ефективне управління бюджетами громад є ключовою передумовою їх фінансової спроможності, сталого розвитку та успішного повоєнного відновлення України. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на розробку інноваційних механізмів фінансування та вдосконалення системи оцінки ефективності використання бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Західна О. Р., Петик Л. О., Пилат М. В. Бюджетно-податкове регулювання розвитку територіальних громад. *Фінансовий простір*. 2023. № 3. С. 63-71.

2. Барановський М. Особливості та методичні підходи до визначення показників і рівня спроможності територіальних громад України. *Горизонти науки*. 2022. Вип. 33. С. 7-14.

3. Белінська Я. В., Ясенецький В. С. Стратегічні підходи до підвищення фінансової спроможності територіальних громад України в умовах повоєнного відновлення. 2025. С. 157-160. DOI: 10.53679/NISS-confproceed.2026.41 URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2025-12/tezi-gch-3-01_41.pdf.

Abstract. *Modern approaches to managing the budgets of territorial communities in conditions of decentralization and military challenges are defined. The necessity of diversification of sources of income, introduction of innovative financial instruments, digitization of the budget process and development of medium-term planning is substantiated.*

Keywords: *territorial communities; local budgets; financial capacity; decentralization; budget management.*

Цифровізація фінансових процесів аграрного сектору як фактор підвищення ефективності діяльності

Мікуляк Катерина,

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: досліджено вплив цифровізації фінансових процесів на ефективність діяльності аграрних підприємств. Обґрунтовано, що використання цифрових технологій забезпечує перехід до управління на основі даних, сприяє підвищенню прозорості, оптимізації витрат і покращенню якості управлінських рішень. Визначено, що ефективність цифровізації залежить від рівня управлінської зрілості, якості даних та компетентності персоналу. Окреслено ключові ризики цифрової трансформації, зокрема кіберзагрози та високі витрати впровадження.

Ключові слова: цифровізація; аграрний сектор; фінансові процеси; розвиток.

Сучасний етап розвитку аграрного сектору характеризується посиленням ролі цифрових технологій у фінансовому управлінні підприємствами. В умовах економічної нестабільності, цінової волатильності, кліматичних ризиків та ускладнення логістичних процесів традиційні підходи до фінансового менеджменту, що ґрунтуються переважно на ретроспективному аналізі, поступово втрачають достатню ефективність. Натомість зростає значення моделей управління, заснованих на оперативному зборі, обробці та аналітичній інтерпретації даних.

Цифровізація фінансових процесів в аграрному секторі полягає не лише в автоматизації бухгалтерського обліку чи електронному документообігу. Її сутність полягає у формуванні інтегрованої інформаційно-аналітичної системи, яка поєднує фінансові, виробничі, логістичні та ринкові дані. Такий підхід дозволяє аграрному підприємству переходити від інтуїтивного або фрагментарного управління до моделі прийняття рішень на основі даних – Data-Driven Decisions. Одним із ключових напрямів цифрової трансформації є інтеграція фінансового обліку з виробничими показниками. Використання ERP-, FMS- та AgTech-рішень дає змогу визначати собівартість продукції не лише загалом по підприємству, а й у розрізі окремих полів, культур, технологічних операцій або виробничих партій [1]. Це створює передумови для точнішого бюджетування, контролю витрат, оцінювання рентабельності окремих напрямів діяльності та своєчасного коригування виробничих рішень.

Важливим наслідком цифровізації є підвищення фінансової прозорості аграрного бізнесу. Наявність структурованих даних щодо врожайності, витрат, руху ресурсів, виконання контрактів та фінансових результатів підвищує якість управлінської звітності й спрощує взаємодію з банками, інвесторами, страховими компаніями та державними інституціями. У перспективі цифрова

історія діяльності підприємства може стати додатковим фактором довіри при залученні фінансування, хоча її використання як повноцінної альтернативи класичній заставі потребує подальшого розвитку фінансової інфраструктури та нормативного регулювання [2].

Окреме значення має використання аналітичних платформ для прогнозування ринкової кон'юнктури, планування продажів і вибору оптимального моменту реалізації продукції. Поєднання внутрішніх фінансових даних із зовнішньою інформацією про ціни, попит, логістику та біржові індикатори дозволяє агровиробникам більш обґрунтовано приймати рішення щодо зберігання, продажу або хеджування продукції. Водночас ефективність таких інструментів залежить від масштабу підприємства, доступу до інфраструктури, рівня фінансової грамотності та здатності працювати з ризиковими інструментами ринку [3, 4].

Державний аграрний реєстр також відіграє важливу роль у цифровізації аграрного сектору. Його використання сприяє спрощенню доступу агровиробників до державної підтримки, фінансових програм, аграрних розписок, страхових інструментів та інших сервісів. Завдяки електронній ідентифікації, онлайн-верифікації та акумуляції інформації про суб'єктів господарювання зменшується бюрократичне навантаження і підвищується прозорість взаємодії між бізнесом і державою. Проте ефективність таких інструментів залежить від повноти даних, якості адміністрування та реальної доступності цифрових сервісів для малих і середніх виробників.

Цифровізація виробничих процесів безпосередньо впливає на фінансову стійкість аграрних підприємств через підвищення операційної ефективності. Системи моніторингу техніки, супутниковий аналіз посівів, датчики точного землеробства та інструменти диференційованого внесення ресурсів дозволяють зменшувати непродуктивні витрати, контролювати використання пального, насіння, добрив і засобів захисту рослин. У результаті підприємство отримує можливість не лише скорочувати витрати, а й формувати внутрішній ресурс для реінвестування у розвиток [2].

Водночас цифровізацію не слід розглядати як автоматичну гарантію зростання прибутковості. Її економічний ефект проявляється лише за умови належної організаційної підготовки, якісних вихідних даних, компетентного персоналу та здатності керівництва використовувати аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень. За відсутності цих передумов цифрові рішення можуть перетворитися на додатковий витратний елемент без суттєвого впливу на ефективність діяльності.

Перспективним напрямом є формування цифрового двійника аграрного підприємства, який дозволяє моделювати різні сценарії розвитку бізнесу без ризику для реального капіталу. Такі інструменти можуть використовуватися для фінансового стрес-тестування, оцінювання впливу зміни цін на ресурси, коливання врожайності, зміни логістичних витрат або курсових ризиків. Це підвищує якість стратегічного планування та дозволяє завчасно оцінювати фінансову стійкість підприємства в умовах невизначеності.

Цифровізація фінансових процесів також створює передумови для ESG-трансформації аграрного сектору. Інтеграція даних точного землеробства, супутникового моніторингу та екологічної звітності дає змогу фіксувати показники використання водних ресурсів, рівень хімічного навантаження на ґрунт, викиди вуглецю та інші екологічні параметри. Для підприємств, орієнтованих на експорт або співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями, така цифрова верифікація може стати важливим чинником інвестиційної привабливості та доступу до зеленого фінансування [4].

Разом із цим необхідно критично оцінювати можливості окремих технологій. Зокрема, блокчейн може забезпечувати прозорість ланцюгів постачання та підтвердження походження продукції, однак його масове впровадження в аграрному секторі потребує значних інвестицій, технічної сумісності учасників ринку та зрілої цифрової інфраструктури. Тому на сучасному етапі для багатьох підприємств більш практичними є впровадження ERP-систем, електронного документообігу, цифрового моніторингу витрат і управлінської аналітики.

Цифрова трансформація змінює і професійну роль фінансиста в аграрному секторі. Якщо раніше його функції переважно зводилися до обліку, контролю та формування звітності, то в умовах цифрової економіки фінансовий фахівець дедалі більше виконує роль аналітика даних. Він має не лише фіксувати фінансові операції, а й інтерпретувати відхилення, прогнозувати наслідки управлінських рішень, оцінювати ризики та формувати рекомендації для стратегічного розвитку підприємства.

Однак цифровізація супроводжується низкою ризиків. Серед них – висока вартість впровадження інтегрованих інформаційних систем, залежність від постачальників програмного забезпечення, кіберзагрози, недостатня фінансово-цифрова грамотність персоналу, а також поглиблення цифрового розриву між великими агрохолдингами та малими фермерськими господарствами. Особливої уваги потребує кібербезпека, оскільки втрата доступу до цифрових систем управління, витік даних або зупинка хмарних сервісів можуть призвести до фінансових втрат, порушення контрактних зобов'язань і зниження довіри партнерів [4].

Отже, цифровізація фінансових процесів аграрного сектору є важливим фактором підвищення ефективності діяльності, однак її результативність залежить від комплексності впровадження, управлінської готовності підприємства та якості цифрової інфраструктури. Вона забезпечує прозорість фінансових потоків, підвищує точність планування, оптимізує витрати, посилює контроль за ресурсами та створює нові можливості для залучення фінансування.

У підсумку цифровізація має розглядатися не як самоціль, а як стратегічний інструмент модернізації фінансового управління в аграрному секторі. Її ефективне впровадження можливе лише за умови поєднання технологічних рішень, професійної підготовки кадрів, державної підтримки цифрових сервісів та готовності бізнесу до зміни управлінських моделей. Саме

така синергія здатна забезпечити довгострокову конкурентоспроможність, фінансову стійкість і сталий розвиток вітчизняного аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Digital Financial Services for Agriculture. World Bank Group Report. URL: <https://surl.li/vlmwsf>.
2. Титарчук С.О. Оптимізація бізнес-процесів технічної підтримки як фактор підвищення прибутковості аграрних компаній. *Сталий розвиток економіки*. №6 (57), 2025. С. 524-530. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-71>.
3. Sirenko N., Melnyk O., Bodnar O., Mikuliak K., Spivak V. Digitalisation of financial activities of the agricultural sector under martial law. *Ekonomika APK*, 32(1), 2025, pp. 70-81. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/1.2025.70>.
4. Ярошук Р.О. Вплив цифрових технологій на підвищення ефективності аграрного виробництва. *Економіка та суспільство*. Випуск №68. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-58>.

Abstract: *the impact of digitalization of financial processes on the efficiency of agricultural enterprises is studied. It is substantiated that the use of digital technologies ensures the transition to data-based management, increased transparency, cost optimization and improvement of the quality of management decisions. It is determined that the effectiveness of digitalization depends on the level of management coherence, data quality and personnel competence. The key risks of digital transformation are outlined, in particular cyber threats and high implementation costs.*

Keywords: *digitalization; agricultural sector; financial processes; development.*

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

УДК 159.9:330:004

Розвиток економічної та організаційної психології в умовах цифрової трансформації

Біліченко Олександр,

кандидат економічних наук, доцент,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** у дослідженні розглянуто науковий розвиток економічної та організаційної психології. Окреслено сучасні зміни психології людських факторів. Особливу увагу приділено напрямкам подальшого розвитку економічної та організаційної психології з урахуванням цифрової трансформації.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, особистість, цифровізація, організаційна та економічна психологія, психологія людських факторів, трансформація.*

Економічна та організаційна психологія відзначають свій розвиток ще на початку 20 століття. Серед найбільш впливових ранніх психологів можна виділити Джеймса Кеттелла, Гуго Мюнстерберга, Уолтера Ділла Скотта, Роберта Єркеса, Вальтера Бінгема, Гаррінгтона Емерсона. Психологічні проблеми управління організаціями розглядали у своїх працях представники американської класичної школи Фредерік Тейлор, Макс Вебер, Анрі Файоль, Генрі Гантт, Френк та Ліліан Гілбрет [1]. Дослідженням соціального впливу конформності та відносин на поведінку індивідів займалися Соломон Аш, Стенлі Мілгрем, Теодор Ньюком. Заслужують на увагу емпіричні дослідження представників американської соціально-психологічної школи (Елтона Мейо, Дугласа Макгрегора та Фредеріка Герцберга) та японської школи (Шома Моріта, Хаяо Каваї, Такео Дої). Концепції лідерства, стилів керівництва, ролі менеджерів у забезпеченні ефективного управління організації знайшли своє наукове обґрунтування у поведінковій теорії Курта Левіна, двомірній теорії університету Огайо, «управлінській решітці» Роберта Блейка і Джейн Моутон, ймовірнісній моделі ефективності керівництва Фреда Фідлера, теорії життєвого циклу Пола Херсі і Кена Бланшара, нормативній моделі Віктора Врума-Філіпа Йеттона-Артура Яго, методиці оцінки кар'єрних орієнтацій Едгара Шейна.

У контексті розвитку цифровізації пріоритетний компонент економічних агентів змінюється з матеріального на цифровий, що становить самостійний елемент подальшого становлення [2].

Розвиток економічної та організаційної психології в умовах цифрової трансформації спрямований на адаптацію людини до нових умов господарювання, зміну бізнес-моделей та управління персоналом за допомогою

інформаційно-комунікаційних технологій. Цей процес охоплює зміну процесу організації, методів мотивації, психологічного супроводу в умовах глобальних ризиків.

Так, наприклад, відповідних перетворень зазнає психологія людських факторів – галузь психології, яка вивчає взаємодію між людьми та іншими елементами системи (технікою, середовищем, організацією) для підвищення безпеки, ефективності та зручності. Наразі вона розвивається у напрямі адаптації робочого середовища, інструментів та завдань до можливостей і обмежень людської психіки, а не навпаки, підлаштовуючи людину під створені машини. Основні напрямки діяльності цієї галузі в умовах цифрової трансформації досліджує наукова дисципліна ергономіка, яка включає в себе:

- 1) розробку техніки, робочих місць, систем, інтерфейсів (UI/UX) та інструментів із урахуванням фізичних, когнітивних та психологічних можливостей конкретної людини;

- 2) аналіз причин професійних помилок, із метою запобігання аваріям, нещасним випадкам, викликаних «людським фактором»;

- 3) дослідження впливу когнітивних процесів (уваги, пам'яті, мислення), емоційних станів (втоми, стресу) та вольових якостей (самовладання, рішучості) на професійну діяльність;

- 4) оптимізацію умов праці завдяки створенню комфортного середовища, що мінімізує втому та підвищує працездатність;

- 5) урахування темпераменту, характеру та мотивації для ефективнішого управління персоналом і навчання.

Активний розвиток технологій ознаменував собою початок четвертої промислової революції, яка виводить на якісно новий рівень фізичну, цифрову та біологічну сфери. Сучасна економічна та організаційна психологія досліджує психологічні особливості різних суб'єктів господарювання (особистості, організації, держави) у контексті використання цифрових технологій (діджиталізації). Діджиталізація передбачає собою впровадження сучасних цифрових технологій (Інтернет, Big Data, машинне навчання, ШІ, аналітика та робототехніка) у різні сфери людського життя, бізнесу, державного управління.

Останніми роками в Україні активно відбувається перехід від паперового документообігу та особистих візитів громадян до цифрових сервісів. Як приклад, можна навести портал державних послуг «Дія», застосунок «Моя податкова», Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?» та багато інших. Використання програмних продуктів і цифрових алгоритмів допомагає зменшити витрати, забезпечити надання послуг під час повітряних тривог, уникнути втрати часу на очікування в чергах, підвищити продуктивність праці, тобто сприяє інтерналізації позитивних зовнішніх ефектів і зростанню суспільної корисності. За рахунок зберігання великого масиву даних у хмарних сервісах можна уникнути фізичного псування інформації або отримати постійний доступ до неї через мобільні застосунки.

Окремої уваги заслуговує використання штучного інтелекту у різних сферах суспільного життя. Ця комп'ютерна система відкриває широкі можливості та розглядається наразі як галузь, що розвивається найбільш

інтенсивно. Водночас, упровадження цифрових технологій вимагає постійного оновлення відповідного матеріально-технічного забезпечення, зміни методів управління персоналом, який працює віддалено у цифровому просторі, належного рівня цифрової компетентності людей. Досягненню успіху працівників в умовах постійного зростання вимог, збільшенню адаптивності до мінливості умов сприяє використання акмеологічних стратегій – цілісного підходу до саморозвитку та професійного зростання, спрямованого на досягнення найвищого рівня майстерності (акме) у певній сфері.

З огляду на розвиток економічної і організаційної психології крім позитивних аспектів, таких як: зручність у користуванні, висока якість, суспільна корисність, цифровізація містить ряд негативних моментів. В практичному аспекті це і невдоволення бідних та літніх людей (відсутність смартфонів для доступу до цифрових послуг), релігійні забобони (технофобія), бюрократичні звички, конфлікти між новаторами та консерваторами (протидія запровадженню зовнішнього незалежного оцінювання знань), структурне безробіття в економіці і, найголовніше, – безпека цифрових даних [3].

З метою мінімізації втрат від цифрової трансформації потрібно постійно приділяти увагу психологічному супроводу цифрових змін, перегляду традиційних підходів до мотивації, розробці конкретних заходів подолання супротиву новаціям, урахуванню особливостей поведінки особистості в умовах військового стану та криз, часовому лагу від запровадження змін до досягнутого позитивного ефекту від упровадження, персоналізації продукції та послуг, забезпеченню стабільності економічних і організаційних систем в умовах невизначеності [4].

Узагальнюючи результати дослідження відмітимо, що економічна та організаційна психологія завдячуючи діяльності багатьох історичних постатей збагачені значним науковим матеріалом. На основі їх емпіричних доробок окремі дисципліни комплексно вивчають взаємодію людини з технікою, робочим місцем і середовищем для підвищення ефективності, безпеки та комфорту особистості. На сучасному етапі розвиток економічної і організаційної психології характеризується активною інтеграцією в національні процеси, фокусом на поведінковій економіці, вирішенню завдань в умовах невизначеності (криз, війни) і цифровізацією. Цифрова трансформація привносить у суспільне життя беззаперечні переваги, проте і не позбавлена ряду недоліків на усунення яких мають бути направлені, у подальшому, спільні зусилля.

Список використаних джерел:

1. What Is Industrial and Organizational Psychology? by Rose M. Spielman, William J. Jenkins, Marilyn D. Lovett, et al. is licensed [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). Original source: <https://openstax.org/details/books/psychology-2e>.
2. Economic Security of the Enterprise Within the Conditions of Digital Transformation. Samoilenko, Y., Britchenko, I., Levchenko, I., ... Bilichenko, O., Bodnar, O. Economic Affairs New Delhi, 2022, 67(4), pp. 619–629.
3. Полозова Т. В., Митцева О. С., Іванов І. О. Організаційно-економічні та психологічні аспекти управління персоналом як фактор розвитку організації в

умовах кризи. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 2. С. 55 – 59.

4. Стамат В. М. Психологічні чинники прийняття управлінських рішень. *Світ наукових досліджень. Випуск 36*: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м.Ополе, Польща, 17-18 грудня 2024 року). / за ред. : О.Патряк, та ін. ГО «Наукова спільнота», WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б. 2024. С. 119-121. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19802>

Abstract: The study examines the scientific development of economic and organizational psychology. Modern changes in human factors psychology are outlined. Particular attention is paid to the directions of further development of economic and organizational psychology taking into account digital transformation.

Keywords: sustainable development, personality, digitalization, organizational and economic psychology, human factors psychology, transformation.

Вирощування бавовника на Півдні України: історія та перспективи

Божкова Ганна,

канд.іст.наук, доцент,

доцент кафедри українознавства та суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *висвітлено деякі аспекти історії розвитку вирощування бавовнику на Півдні України в дорадянський, радянський періоди та на сучасному етапі. Розглянуто діяльність одного із засновників вітчизняного бавовництва В.Г. Ротмістрова щодо розробки технології вирощування бавовника в південному регіоні України.*

Ключові слова: *сільське господарство, В.Г. Ротмістров, бавовник, бавовна-сирець.*

Бавовник – одна із найстарших та найпоширеніших сільськогосподарських культур в історії людства. На сучасному етапі він не збирається здавати свої позиції. Сьогодні найбільшими виробниками бавовни в світі є КНР (близько 6,6 млн т в 2025 р.), Бразилія (4,15 млн т), Узбекистан (2,1 млн т), США, Індія та Пакистан. Загалом бавовна-сирець вирощується більш ніж в 100 країнах світу [1].

На Півдні України, зокрема, на Миколаївщині, експерименти із вирощування бавовника розпочалися в кінці XIX - на початку XX століття. Зокрема, місцевий землевласник Сухомлінов в кінці XIX ст. засіяв бавовником 30 десятин, а німецький консул в Миколаєві Фриш 50 десятин. Тодішня середня врожайність бавовника становила близько 15 центнерів на гектар [2].

Одним із організаторів бавовняного виробництва в Україні був видатний агроном-дослідник Володимир Ротмістров, який з 1894 по 1917 рр. працював директором Одеського дослідного поля [3]. Саме він був першим, хто довів можливість розведення бавовни в південному регіоні. За дорученням департаменту землеробства він, починаючи з 1909 року, створив дослідні ділянки в Бессарабії, Херсонській, Катеринославській та Таврійській губерніях. Спочатку для посівів використовувалось насіння американської селекції. В.Г. Ротмістров дійшов висновку, що північна зона вирощування бавовника обмежена лінією Кишинів – Миколаїв – Мелітополь. Вчений наголошував на тому, що за умови зрошення південних земель, тут є можливим вирощування не тільки бавовника, але й кенафу, сої, цукрового сорго, люцерни та інших культур. В сприятливі роки врожайність бавовнику становила до 150-160 пудів. Вчений доводив, що за можливості зрошування врожайність зросте [4].

На початку XX століття, разом із колегами, Володимиром Ротмістровим було розроблено технологію вирощування бавовнику, яка визначала райони можливої культивуації, специфіку вирощування різних сортів як зі зрошенням, так і без нього, методи захисту посівів від шкідників, місце в сівозміні тощо. На

основі 13-річних дослідів він довів не просто можливість вирощування бавовника на півдні, але й був переконаний у високій рентабельності цієї сільськогосподарської культури [3].

За радянської влади вирощування бавовника в Україні було поновлене в кінці 1920-х на початку 1930-х рр. Проте, перший врожай 1930 р. став для аграріїв катастрофою, адже було зібрано лише чверть від запланованого. Аналіз причин невдачі показав, що головна проблема полягала у відсутності в Україні кваліфікованих фахівців, які б добре розумілися на вирощуванні бавовника та його переробці. За період з 1930 по 1932 рр. в Україні було створено 1519 колгоспів, які займалися вирощуванням бавовни. Напередодні Другої світової війни площа угідь, зайнятих бавовником збільшилася майже в 2 з половиною рази. Бавовником засівалися площі більш ніж в 260 тис. га, врожай становив близько 100 тис. тонн бавовни-сирцю. В 1940 році Миколаївщина вирощувала 67% від загального обсягу виробництва бавовни-сирця в Україні [2].

Під час післявоєнної відбудови вирощування бавовника було збільшено вдвічі. В колгоспі с. Олександрівка Снігурівського району в 1950 р. було засаджено бавовником більше 500 га угідь. Станом на початок 1952 р. посівні площі бавовника в Україні збільшилися до 475 тис. га [2]. Але вже в 1956 році, проаналізувавши здобутки та збитки, керівництво УРСР вирішило відмовитись від вирощування цієї культури й головним центром виробництва бавовни в СРСР стає Узбекистан.

В 2024 році українські аграрії повернулися до практики вирощування бавовнику. За словами директора Інституту експертизи сортів рослин (ІЕСС) С.Мельника, третій рік фахівці інституту проводять роботу із декількома сортами цієї рослини. В 2024 році на базі ІЕСС було випробувано п'ять закордонних сортів, надісланих із США, Туреччини та Німеччини. За результатами дослідження чотири сорта бавовника, два іноземного походження і два українських, включені до Державного реєстру сортів рослин. Українські сорти «Підозерський 4» для незрошуваних та «Дніпровський 5» для зрошуваних ділянок добре зарекомендували себе в Одеській області, на майбутнє планується розширення посівних площ бавовника, держава обіцяє пільги для його виробників [4].

Список використаних джерел:

1. Хто на першому місці з виробництва бавовни. URL: <https://euco.mriya.v.ua/dzherelo/khto-na-pershomu-misci-z-virobnictva-bavovni.html> (дата звернення: 30.03.2026).
2. Сорочан Анатолій. Природі наперекір. Південна Правда. №27 (23499). 12 березня 2016. URL: https://www.up.mk.ua/mainpage/show_item/10429 (дата звернення: 01.04.2026).
3. Коваленко М.М. Професор В.Г. Ротмістров (1866-1941) про значення Дніпровської ГЕС для сільського господарства. Вісник Черкаського університету : Історичні науки. Том 315. № 22 (2014). URL: <https://history-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/125> (дата звернення: 01.04.2026).

4. 155 років з дня народження українського вченого агронома, фундатора дослідної справи Володимира Григоровича Ротмістрова (1866-1941). Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України. URL: <https://dnsgb.com.ua/novini/vistavki/155-rokiv-z-dnya-narodzhennya-ukrainskogo-vchenogo-agronoma-fundatora-doslidnoi-spravi-volodimira-grigorovicha-rotmistrova1866-1941/> (дата звернення: 29.03.2026).

5. В Україні випробовують шість нових сортів бавовнику. Агроном. Все про вирощування сільгоспкультур. URL: <https://www.agronom.com.ua/v-ukrayini-vyprovovuyut-shist-novyh-sortiv-bavovnyku>. (дата звернення: 01.04.2026).

***Abstract:** Some aspects of the history of the development of cotton cultivation in the South of Ukraine at the present stage. The activities of one of the founders of domestic cotton farming, V.G. Rotmistrov, in developing cotton cultivation technology in the southern region of Ukraine are considered.*

Keywords: agriculture, V.G. Rotmistrov, cotton, raw cotton.

Психологічні детермінанти довіри до державних інституцій в сучасному українському суспільстві

Маєр Юлія,

доктор філософії в галузі Психологія

доцент кафедри українознавства та суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У тезах розглядаються психологічні детермінанти довіри до державних інституцій в сучасному українському суспільстві. Виділяються ключові фактори, зокрема соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, емоційні та когнітивні компоненти, комунікація, досвід громадян, компетентність та відповідальність влади, прозорість, культура взаємодії, толерантність і емоційна стабільність. Підкреслюється, що психологічні фактори взаємопов'язані із соціально-політичними процесами, що важливо в умовах воєнних викликів. Розуміння цих детермінант сприяє розробці стратегій підвищення інституційної довіри та зміцнення соціальної згуртованості.

Ключові слова: психологічні фактори, довіра до державних інституцій, соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, толерантність, емоційна стабільність, Україна

В сучасному українському суспільстві довіра до державних інституцій набуває особливої актуальності через соціально-політичну нестабільність, воєнні виклики та трансформаційні процеси. Рівень інституційної довіри визначає ефективність функціонування держави, легітимність влади та готовність громадян до співпраці й дотримання норм. Довіра формується під впливом комплексу психологічних чинників, зокрема індивідуального досвіду взаємодії з владою, соціальної ідентичності, сприйняття справедливості, емоційних станів і когнітивних установок. Дослідження цих психологічних детермінант сприяє кращому розумінню механізмів суспільної згуртованості та розробці стратегій підвищення довіри в Україні [5].

Психологічні фактори варто розглядати як системоутворювальні механізми, що опосередковують взаємодію індивіда з інституційним середовищем. Вони включають психічні процеси, стани та властивості особистості, що визначають сприйняття, інтерпретацію та оцінку діяльності органів влади і впливають на поведінкові реакції [5]. До них належать емоційні компоненти (переживання, почуття, афекти), когнітивні (сприйняття, мислення, оцінювання), ціннісно-нормативні (вірування, установки, цінності), мотиваційні (потреби, інтереси, цілі), рефлексивні (самосвідомість, самооцінка) та соціально-контекстуальні (соціальні норми, вплив оточення). Взаємодія цих компонентів формує цілісну психічну систему, яка визначає, як громадяни оцінюють діяльність державних інституцій і формують довіру до них.

Ці компоненти взаємодіють і визначають формування довіри як інтегративного соціально-психологічного феномену. Емоційні стани впливають на тон сприйняття інституцій, когнітивні процеси – на інтерпретацію їх діяльності, а цінності й вірування – на оцінку легітимності влади. В контексті довіри до органів виконавчої влади психологічні фактори виступають детермінантами інституційної довіри [1]. Ключову роль відіграють соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, комунікативна взаємодія та стиль комунікації. Значущими є досвід і очікування громадян, емоційна оцінка взаємодій, соціальна підтримка, норми, сприйняття компетентності, лояльність і відповідальність влади. Додатково впливають дотримання обіцянок, прозорість, персональні якості працівників, культура взаємодії, партисипація та система контролю. Соціальна перцепція й стереотипи завершують комплекс детермінант, формуючи цілісну довіру та визначаючи поведінку громадян [1].

Ключовим механізмом формування довіри виступає соціальна ідентифікація, яка забезпечує включення індивіда в спільний соціальний простір із державними інституціями. Не менш значущим є сприйняття справедливості рішень і процедур, що безпосередньо пов'язане з відчуттям легітимності влади. Важливу роль відіграє також попередній досвід взаємодії з представниками влади, який формує очікування та впливає на подальші оцінки.

Особливого значення набувають емоційні та перцептивні чинники: позитивний емоційний досвід взаємодії підсилює довіру, тоді як негативний – сприяє її ерозії. Водночас соціальні норми та ефект соціального доказу (соціальна підтримка) здатні опосередковувати індивідуальні установки щодо довіри [7].

В умовах соціальної напруги та воєнних викликів психологічні фактори довіри тісно переплітаються з макросоціальними процесами. Емпіричні дані показують диференційований характер інституційної довіри: найвищий рівень мають Збройні Сили України (96%), Президент (82%) та громадські організації (78%), тоді як політичні партії, судова система та парламент – значно нижчий [4]. Ключовим модератором довіри є толерантність, що відображає здатність до емпатії, прийняття різноманітності та конструктивної взаємодії і в професійному контексті сприяє ефективній комунікації та партнерським відносинам між владою і громадянами [2; 6].

Комунікативний вимір довіри доцільно розглядати крізь призму багаторівневості інформаційного обміну, де значна частина змісту взаємодії має латентний характер (емоції, установки, цінності), що узгоджується з метафорою «айсберга» комунікації [3]. Відтак ефективність взаємодії визначається не лише змістом повідомлень, але й здатністю суб'єктів до взаєморозуміння та емпатійного сприйняття.

Додатково слід враховувати індивідуально-психологічні особливості, зокрема рівень емоційної стабільності, загальну схильність до довіри та культурно зумовлені моделі сприйняття влади. Особи з високим рівнем емоційної регуляції та базової довіри демонструють вищу готовність до позитивної оцінки діяльності державних інституцій. Водночас вплив медіа та

сприйняття корупції можуть виступати як підсилювачі або послаблювачі довіри, модифікуючи когнітивні та емоційні установки громадян.

Таким чином, психологічні фактори довіри до державних інституцій є складною, багаторівневою системою, що формується у взаємодії індивідуальних, соціально-психологічних та соціокультурних детермінант. Їх урахування є необхідною умовою для розробки ефективних стратегій підвищення інституційної довіри в сучасному українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Dmytrova, O. M. (2023). Pryntsypy i metody podolannia konfliktiv v upravlinniu psykholohii menedzhmentu. Suchasni pidkhody do vysokoefektyvnoho vykorystannia zasobiv transportu. DI NU: «OMA», 357-361.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
3. Walzer, M. (2003). Pro tolerantnist (M. Lupishko, Trans.). Kharkiv: Vydavnycha hrupa «RA-Karavela».
4. Razumkov Centre. (2022). Polityko-ideolohichni oriyentatsii hromadian Ukrainy v umovakh rosiiskoi ahrresii. Retrieved from https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf
5. Studfile. (n.d.). Psykholohichni faktory: sutnist, zmist ta klasyfikatsiia. Retrieved from <https://studfile.net/preview/382772/page:4/>
6. Tytarenko, M. T. (2003). Zhyttievyi svit osobystosti: u mezakh i za mezhamy budennosti. Kyiv: Lybid.
7. Titarenko, I. I. (2018). Pedahohichni umovy formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z reklamy i zviazkiv z hromadskistiu [Doctoral dissertation, Kyiv].

Abstract: *The article examines psychological determinants of trust in state institutions in contemporary Ukrainian society. Key factors include social identification, perception of justice, emotional and cognitive components, communication, citizens' experience, competence and responsibility of authorities, transparency, interaction culture, tolerance, and emotional stability. Psychological factors are closely linked with socio-political processes, which is especially relevant under wartime challenges. Understanding these determinants supports the development of strategies to enhance institutional trust and strengthen social cohesion.*

Keywords: *psychological factors, trust in state institutions, social identification, perception of justice, tolerance, emotional stability, Ukraine*

Некласична раціональність як особливість сучасного екологічного світогляду

Мірошкіна Наталія,
канд. філос. наук,
старший викладач кафедри
українознавства та суспільних наук

Анотація: розкривається зміст класичної раціональності як риси сучасних форм екологічного світогляду, яка викликана специфікою сучасного наукового знання та особливостями соціокультурного дискурсу.

Ключові слова: біосфера, практика, екосвітогляд, антропоцентризм, біоцентризм, екоцентризм.

Сучасний екосвітогляд представлений такими основними формами: антропоцентризм, біоцентризм, екоцентризм.

Антропоцентризм ґрунтується на визнанні унікальності статусу людини в земних та космічних структурах. Він еволюціонував від визнання людини царем природи до розуміння людини як частини географічної оболонки, що підкорена її закономірностям, але одночасно займає в неї особливе місце завдяки розуму. Перенесення принципів прав людини на все живе, всі компоненти біосфери призвели до виникнення біоцентризму. Біоцентризм вимога ставити інтереси природних об'єктів вище інтересів людини та людства (в крайнебу виразі). Екоцентризм ставить на перший план інтереси екосистем та біосфери в цілому і спрямований на пошук гармонії між людством та природою. Всі ці типи екологічного світогляду засновані на некласичній раціональності [2].

Продуктами некласичної раціональності їх робить конструктивність, контекстуальність, культурологічність, комунікативність, консенсуальність. Сучасні форми екосвідомості – світоглядні конструкти, що створені суспільними діячами, філософами, науковцями, що виступають особливими видами артефактичної реальності та частинами більш широких систем знання (дискурсів), які ніколи повністю не визначені. Плюралістичність форм екосвітогляду сприяє широкому обговоренню проблем, істинність положень антропоцентризму, біоцентризму, екоцентризму носить концесуально-експертний характер та відображає прагматику.

Некласична раціональність описує світ через такі категорії, к нестабільність, вірогідність, не лінійність, відкритість. Складноорганізовані системи, такі як біоценози, біосфера, природно-територіальні комплекси не можуть розвиватися шляхами, які їм нав'язують. Вони мають власні еволюційні закони. Практика взаємодії суспільства та природи показує, що зусилля по перетворенню таких систем дають позитивний результат тільки тоді, коли вони відповідають закономірностям розвитку таких систем. Наукове бачення розвитку складних систем на засадах некласичної раціональності ґрунтується

на засадах діалектичної єдності впорядкованості й невпорядкованості, детермінації та індетермінації, стабільності та нестабільності. Картина світу, яку надає неklasична раціональність, має прикмети віртуальності, символічності [1].

Сучасні форми екологічного світогляду репрезентовані різними формами суспільної свідомості, до яких відносяться наука, релігія, мораль, мистецтво. Як наслідок, вони конструюються за параметрами науки за принципами об'єктивності, системності, структурованості, конкретності, додатковості, плюралістичності, а з іншого боку вони відображають риси, які протаміні ненауковим формам свідомості: віру, суб'єктивність, ціннісний зміст. Таким чином, вони виступають складним синтезом об'єктивного та суб'єктивного, змістовних характеристик світу та ментальних якостей суб'єкту, відображають духовно-практичне відношення до дійсності. Вони наповнені всіма стихіями людського існування: мріями, фантазією, переконаннями, сподіваннями, емоціями, помилками, моральними переживаннями, буденними уявленнями.

Норми пояснення, опису, обґрунтованості, доведеності, які пропанує неklasична раціональність, відображають соціокультурні особливості розвитку суспільства. Вони направлені не стільки на пошук істини, скільки на пошуки шляхів здійснення поставлених цілей. Незалежно від того, якої форми екосвітогляду дотримується суб'єкт, поставлені цілі носять людиновимірний характер.

Ж. Делез та Ф. Гваттарі запропанували поняття різоми. Різома заснована на принципі множинності, яка носить субстативний характер. Множинність не має ні об'єкту, ні суб'єкту, тільки детермінації, величини, виміри, які не можуть змінюватись без зміни сутності. Різома завжди передбачає кон'юнкцію «і..., і..., і...». Ця кон'юнкція має достатньо сил, щоб надломити і викоренити слово «бути». Так формується образ світу, в якому буття підлягає сумніву і замінюється «між биттям», де не має сталої основи, а лише зв'язок та, фактично, не має елементів, які пов'язуються. Наприклад, якщо людина своїми діями створює умови, при яких виникають «странні атрактори», які визначають напрямок розвитку системи, то можна вважати, що людина створила такі зміни своєю діяльністю. Але такі процеси розвитку підпорядковані закономірностям розвитку систем. Тоді такі процеси можна розглядати як природні, що відображають сутності особливості об'єкта, що розвивається. Якщо людина направила воєю діяльністю розвиток системи в певне русло, то ще одночасно і природне і штучне, різниця між ними щезає.

Оскільки об'єкти біосфери людиновимірні, то пошуки істини при їх дослідженні та реалізації цілей безпосередньо стосується гуманістичних цінностей. З такими об'єктами не можна експериментувати. Як наслідок, виникають заборони на стратегії, які несуть шкоду для людства через шкоду природі. Ту виникає проблема зв'язку цінностей наукового пізнання з соціокультурними цінностями.

Список використаних джерел:

1. Зуєв В. М. Класична і некласична методологія в реаліях сучасного філософського дискурсу. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2013. № 1(37). С. 24–31. URL: <https://ela.kpi.ua/items/66d99056-9fa6-4e26-87fc-13ab17ac59e6>
2. Мірошкіна Н. В., Суріна Г. Ю. Парадигми екосвітогляду в контексті некласичної раціональності. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2025. № 2. С. 131-142. URL: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.17>

Abstract: *the content of classical rationality is revealed as a feature of modern forms of ecological worldview, which is caused by the specifics of modern scientific knowledge and the peculiarities of socio-cultural discourse.*

Keywords: *biosphere, practice, eco-worldview, anthropocentrism, biocentrism, ecocentrism.*

**Екологічна криза та «зелена» трансформація України:
екофілософський вимір**

Суріна Ганна,

канд. філос. наук,

ст. викладач кафедри українознавства та суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація.** В умовах світової екологічної кризи, загостреної в Україні умовами війни, провідні ідеї філософів Ганса Йонаса та Арне Несса пропонують етику відповідальності і глибинну екологію. У роботі проаналізовано шляхи подолання екологічної кризи в Україні крізь призму їх ідей. Обґрунтовано філософські вимоги до «зеленої» трансформації. Сформульовано практичні імплікації для українського суспільства.*

***Ключові слова:** екологічна криза, екофілософія, Г.Йонас, А.Несс, етика відповідальності, глибинна екологія.*

Екологічна криза в Україні постала не лише технічною чи економічною проблемою, а насамперед філософською кризою сенсу й відповідальності людства перед природою та майбутніми поколіннями. Війна 2022–2026 рр. спричинила екологічну катастрофу: 311 млн тонн CO₂, масове забруднення Чорного моря, отруєння Дніпра, деградація ґрунтів, рекордна кількість екологічних інцидентів у 2025 р. [1]. Водночас Україна активно впроваджує «зелену» трансформацію в межах Європейського зеленого курсу [4].

Постає питання – чи є «зелена» трансформація України лише інструментом відновлення та євроінтеграції, чи шансом на філософську переоцінку місця людини в природі?

Розкриємо екофілософський вимір кризи і трансформації через етику відповідальності Ганса Йонаса та глибинну екологію Арне Несса та обґрунтуємо, чому «зелена» трансформація України має бути не поверхневою модернізацією, а радикальною зміною світогляду.

Засади екофілософії впливають з ідей німецького філософа Ганса Йонаса, які він затвердив у роботі «Імператив відповідальності» (Das Prinzip Verantwortung, 1979) [2]. Основні ідеї цієї праці:

- Технологічна цивілізація перетворила обіцянки прогресу на загрозу існуванню людства.

- Проголошено гасло: «Дій так, щоб наслідки твоєї дії були сумісні з постійністю справжнього людського життя».

- «Геометрія страху» (екзистенційний страх за Йонасом) має передбачати найгірші можливі наслідки технологій, оскільки майбутні покоління не можуть захистити себе.

- Розширення імперативної відповідальності по відношенню до природи як умови людського буття має поширюватися не лише на сучасників, а й на майбутні покоління.

Норвезький філософ Арне Несс виклав свої провідні ідеї в праці «Глибинна екологія» (Deer Ecology, 1973) [3]. У ній він розрізнив «поверхневу» та «глибинну» екології, вважаючи, що поверхнева є лише боротьбою із забрудненням і ресурсами для людини; глибинна ж полягає у радикальній зміні онтології.

Основними принципами глибинної екології є:

- Біосферна рівність – всі форми життя мають внутрішню цінність.
- Самореалізація людини через ототожнення з природою («greater Self»).
- Принцип «думати глобально, діяти локально» сполучений із культурною різноманітністю.
- Критика антропоцентризму сучасної цивілізації.

Отже, Йонас доносить до нас етику відповідальності за наслідки нашої діяльності, Несс розробляє онтологію нового ставлення до природи. Разом вони пропонують цілісну екофілософську базу для «зеленої» трансформації.

Якщо розглянути екологічну кризу в Україні крізь призму такої екофілософії, то:

1. В контексті Йонасівського виміру відповідальності за майбутнє російсько-українська війна постає прикладом технологічної безвідповідальності. Масове застосування високотехнологічної зброї спричинило необоротні наслідки (отруєння ґрунтів, води, повітря). Емісія CO₂ від війни перевищує показники багатьох країн за мирний період. Воюючи сторони, особливо країна-агресор, несуть відповідальність не лише перед собою, а й перед майбутніми поколіннями Європи і світу.

2. З позицій Нессівського виміру кризи світогляду пострадянська модель розвитку (вугільна енергетика, інтенсивне землеробство) спираються на принцип класичного антропоцентризму, загострений війною. Природа постає як ресурс, де відновлення розуміється лише через видобуток корисних копалин, який протистоїть збереженню біорізноманіття. Відсутність «глибинного» ставлення до природи призводить до того, що навіть проголошений курс на «зелене» відновлення залишається поверхневим.

Якщо синтезувати ці два підходи, то екологічна криза постає кризою сенсу існування людини в Україні, оскільки ми втрачаємо не лише довкілля, а й онтологічний зв'язок із ним.

З означених позицій розглянемо «зелену» трансформацію України. За Нессом, вже існуючі поточні кроки (відновлювальна енергія у житлі «ГрінДІМ», квоти на викиди, NDC-3.0) є «поверхневою» екологією. «Глибинна» вимагає переосмислення суті сільського господарства (наприклад, не лише експорт зерна, а поступове відновлення всіх ґрунтів), перехід від гасла «відновлення економіки» до гасла «відновлення біосфери».

Йонасівська відповідальність на практиці пропонує спиратися на принцип «геометрії страху» при плануванні відновлення, тобто оцінювати будь-який проєкт не лише за економічним ефектом, а й за довгостроковими

ризиками для майбутніх поколінь. Це передбачає також етичний обов'язок та відповідальність нашої держави щодо ядерної та вугільної спадщини перед ЄС і світом, що визначає нашу країну не лише в якості реципієнта допомоги, а й в якості суб'єкта глобальної екологічної етики.

Практичними рекомендаціями для України з екофілософських позицій можуть стати:

- Інтеграція екофілософії в освіту та державну політику (наприклад, розробка навчальних курсів з етики відповідальності та глибинної екології).

- Розвиток локальних «глибинних» ініціатив, таких як екосела, громадські ліси, регенеративне землеробство [5].

- «Зелене» відновлення як акт солідарності з майбутнім і з природою, а не лише інструмент євроінтеграції.

Отже, екологічна криза в Україні в умовах війни загострила віддзеркалення глобальної кризи сучасної цивілізації. Провідні ідеї філософії Ганса Йонаса та Арне Несса пропонують не просто «зелені» технології, а нову етичну онтологію, в якій відповідальність за майбутнє накладається на ототожнення з природою і створення екофілософії. «Зелена» трансформація України з цих позицій може стати філософським проривом від пострадянського антропоцентризму до поствоєнної екологічної свідомості, побудованої на заклик «не відновлювати те, що було, а будувати те, що має бути — суспільство, де людина є частиною, а не володарем природи».

Список використаних джерел:

1. Вплив російської війни в Україні на клімат. 24 лютого 2022 – 23 лютого 2026. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2026/03/climate-damage-4-years_ua2026s.pdf
2. Jonas, H. (1984). The Imperative of Responsibility. In Search of an Ethics for the Technological Age. The University of Chicago Press. 263 p.
3. Naess, A. (1973). The shallow and the deep, long-range ecology movement. *Inquiry*, 16(1–4), 95–100. <https://doi.org/10.1080/00201747308601682>
4. Національний звіт SEI «Зелене відновлення України» (2025). URL: <https://green-agenda.org/storage/public/LTGfGIxgyBMxGmKA96Y9VV3ijajqUt-metaVWtyLUV4ZWN1dGl2ZSBzdW1tYXJ5LVVLUi1XZWlIgKDEpLnBkZg==-.pdf>
5. Суріна Г.Ю. Перспективи природоорієнтованих рішень в Україні. Матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу «Розвиток українського села — основа аграрної реформи в Україні», 16-17 квітня 2025 р., Миколаїв, МНАУ. С.42-44. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf_zbirnyk-tez-16-17-04-25.pdf#page=42

Abstract. In the context of the global ecological crisis, exacerbated in Ukraine by the conditions of war, the leading ideas of philosophers Hans Jonas and Arne Naess offer an ethics of responsibility and deep ecology. The paper analyzes ways to overcome the ecological crisis in Ukraine through the prism of their ideas. The philosophical requirements for a “green” transformation are substantiated. Practical implications for Ukrainian society are formulated.

Keywords: ecological crisis, ecophilosophy, H. Jonas, A. Naess, ethics of responsibility, deep ecology.

Вплив ідеологічних факторів на формування підтримки політичних партій в Україні

Конопляник Дмитро,

асистент кафедри українознавства та
суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: у тезах досліджено роль ідеології у діяльності політичних партій в Україні, проаналізовано ключові ідеологічні засади вітчизняних парламентських партій, визначено їх спільні риси та особливості функціонування на сучасному етапі. Визначено вплив ідеологічного чинника на формування підтримки серед виборців, розглянуто зміни у діяльності партій і уподобань громадян. Спираючись на результати соціологічних досліджень, проаналізовано фактори, які впливають на рівень електоральної підтримки політичних сил. Обґрунтовано необхідність вироблення чітких ідеологічних позицій політичних партій для забезпечення стабільного розвитку політичної системи України.

Ключові слова: ідеологія, політична партія, електоральна поведінка, підтримка, політичний процес, ціннісні орієнтації.

Політичні партії як суб'єкти політичного процесу завжди відігравали одну з ключових ролей під час формування політичної системи держави. Для того, щоб представляти інтереси громадян на державному й місцевому рівнях, члени партій та їх лідери мають брати участь у виборах, у разі перемоги формувати склад парламенту, уряду й органів місцевого самоврядування. Успіх на виборах й у міжвиборчий період залежить від багатьох факторів: конструктивні та актуальні ідеї, які підтримують у політичній партії, чітка і зрозуміла програма дій, фіксована кількість прихильників, результативна передвиборна агітація, плідна комунікативна робота з громадянами за допомогою традиційних та новітніх методів. Але особливу увагу потрібно звернути саме на ідеологічну складову, оскільки вона формує весь базовий спектр діяльності партії, сприяє формуванню політичної культури, створює конкретні напрями роботи з громадянами, пропонує шляхи розв'язання проблем у ключових сферах життєдіяльності. Усе це, у першу чергу, залежатиме від ідеологічного напрямку будь-якої політичної партії.

Як зазначають українські науковці, політична ідеологія виникає з політичної ідеї, яка є формою відображення політичної реальності, наслідком усвідомлення політичного процесу. У ній органічно проявляється функціональна мета ідеї, засоби та механізми її реалізації на практиці. Політична ідея постає як спрямований вектор від задуму до дії, від свідомості до активної діяльності. У сучасному суспільстві ключовими суб'єктами політичного процесу, які здійснюють реалізацію політичних ідей на практиці є

політичні партії [1, с. 17-18]. Дійсно, вони є виразниками інтересів певних груп населення, активно агітують за реалізацію власної програми дій, ведуть боротьбу за прихильність електорату для здобуття й утримання політичної влади. Протягом цього процесу партійна ідеологія відіграє надзвичайно важливу роль. Для залучення великої кількості прихильників потрібно усвідомлено та обережно ставитися до розробки та представлення політичних ідей, оскільки вони можуть мати як конструктивний, так і руйнівний характер для політичної системи держави.

Починаючи з 29 серпня 2019 року, кількісний склад парламенту за представництвом політичних фракцій (без врахування депутатських груп) є таким: «Слуга народу» – 228 депутатів, «Європейська солідарність» – 26, «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» – 24, «Голос» – 19 [2]. Ідеологічне спрямування українських парламентських партій представлено у програмних документах. Наприклад, ідеологія «Слуги народу» зазначена як український центризм [3]. Представники партії «Європейська солідарність» у власній програмі записали, що в основі ідеології – ідея солідарності на користь європейської інтеграції [4]. У статуті «Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» чітко прописано, що партія, будучи асоційованим членом Європейської народної партії (ЄНП) як союзу центристських та християнсько-демократичних партій континенту, цілком і повністю поділяє світоглядні засади, задекларовані в основних програмних документах ЄНП [5]. Ідеологія і політичні позиції партії «Голос» спираються на правоцентризм, проєвропейський курс розвитку та ключове місце людини в центрі політики [6]. Таким чином, ідеологічна складова ключових парламентських партій в Україні має багато спільних рис: повага та дотримання прав і свобод людини, гідність та справедливість, демократичні цінності та вільна ринкова економіка, курс на євроінтеграцію.

Як зазначає український науковець А. Колісніченко, політична ідеологія виконує функцію взаємодії між собою різноманітних ідейних організацій та структур. Така спільна діяльність може проводитися за рахунок дискусії між правлячою елітою та опозицією, або за рахунок комунікації між однорідними ідеологіями. Останній варіант сприяє співпраці, а іноді й запозиченню конкурентами програмних положень і теоретичних засад. Таким чином, політичні доктрини можуть доповнювати й збагачувати одна одну, підтримуючи політичну стабільність у суспільстві [7, с. 130]. Цілі та напрями роботи можуть відрізнятися, бути протилежними у деяких аспектах, але мета діяльності будь-якої політичної сили, як правлячої, так й опозиційної, полягає у підтримці сталого розвитку суспільства та забезпеченні стійкості політичної системи. Правильно сформовані політичні ідеї сприяють інтеграції громадян, допомагають краще соціалізуватися, формують відповідну політичну культуру суспільства.

З іншої сторони, існує думка про те, що політичні партії в Україні не мають яскраво вираженої ідеологічної забарвленості. Наприклад, В. Виговська вважає, що підтримка певної ідеології у партіях має інструментальний характер. Для отримання більшої кількості голосів виборцям обіцяють

позитивні зміни у багатьох сферах життя [8]. Український науковець М.Розумний також звертає увагу на відсутність конкретного ідеологічного змісту українських політичних сил. Політичні партії намагаються розв'язувати важливі для суспільства питання, спираючись на власні ситуативні інтереси та механізм ведення політичної боротьби. Кожна партія може мати у своїх рядах власного консерватора, ліберала, націоналіста і глобаліста. Ціннісні та програмні позиції партій при цьому нівелюються, а ідеологічна складова використовується лише з агітаційною метою, як інструмент впливу на формування думок електорату [9, с. 162]. Тобто, ідеологічні принципи політичних партій починають відігравати другорядну роль, все більше віддаляючись від класичних прикладів політичних ідеологій. Громадянам не потрібні складні конструкції, вони готові віддати свої голоси за конкретні ідеї та пропозиції, які потім можна впроваджувати у життя й на власні очі бачити позитивні зміни у суспільному житті.

У період воєнного стану в Україні діяльність політичних партій зазнала суттєвих змін, оскільки на перший план вийшли питання обороноздатності держави та захисту її території від іноземних посягань. Після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року лідери головних політичних сил намагалися консолідувати суспільство, закликали до призупинення процесу політичного суперництва, організували допомогу військовим, розпочали волонтерську діяльність, сприяли інтеграції суспільства навколо ідей єдності у протидії агресору.

Зміни відбулися й у ідеологічній самоідентифікації громадян. За даними соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України, у 2023-2024 рр. з більшості ідеологічних напрямків респонденти прагнули ідентифікувати себе як націонал-демократи та націоналісти. Зросла також частка громадян, які підтримують ліберальні та соціал-демократичні течії. Це свідчить про те, що патріотична риторика відіграє велику роль у напрямках діяльності політичних сил, але конкретні методи вирішення соціально-економічних проблем, дієві механізми відбудови держави після закінчення бойових дій теж матимуть значний інтерес та підтримку серед громадян [10]. Як зазначають вітчизняні медіа, окрім вже існуючих українських політичних партій серед громадян зростає відсоток підтримки поки нестворених політичних сил, які на сьогоднішній день пов'язані лише з конкретними прізвищами політичних та державних діячів. Наприклад, зростає рівень прихильності до гіпотетичної партії колишнього головнокомандувача Збройних сил України В. Залужного (15,92%), поки що нестворена «Партія Володимира Зеленського» демонструє тенденцію до збільшення рейтингу (13,98%) [13]. Враховуючи авторитет української армії та її підтримку громадянами України, власні політичні партії можуть також заснувати представники військової сфери – А. Білецький і К. Буданов. Вони не висловлювали амбіцій стосовно майбутньої діяльності у політичній сфері, однак їхня популярність та впізнаваність не залишаться без уваги [14].

Згідно з чинним законодавством, вибори не проводяться у період правового режиму воєнного стану [12], проте політичні партії, здійснюючи

свою діяльність, обов'язково звертають увагу на настрої громадян, вивчають фактори, на які необхідно робити акцент для отримання максимально можливої підтримки на майбутніх виборах. Такими факторами є соціально-економічне становище держави, стабільність політичної системи, ідеологія правлячої влади та опозиційних сил, рівень добробуту громадян, їх психологічно-емоційний стан, цінність дотримання прав і свобод, вплив медіа та цифрових технологій на свідомість та поведінку, політична культура та ментальні особливості населення, зовнішньополітичний курс країни.

У листопаді 2025 року фахівці Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова провели соціологічне опитування серед громадян України стосовно їх ставлення до політичних сил. Автор пропонує розглянути ключові результати цього дослідження, які допомагають краще зрозуміти настрої громадян.

I. Ставлення до політичних сил.

1. Цінність політичних партій: частка респондентів, які дотримуються думки, що політичні партії потрібні для стабільного розвитку держави – 67% (порівняно з 2022 роком показники становили 53%).

2. Рівень довіри: до правлячої влади – 52%, до опозиції – 55%.

3. Потреба у нових політичних партіях: зростання з 35% до 58%.

4. Зацікавленість у нових політичних лідерах становить 93%, є запит на партії, побудовані на авторитеті конкретних лідерів. Ймовірність голосування за нові обличчя сягає 56% серед опитаних.

5. Участь військових та ветеранів після завершення бойових дій: вони мають йти в політику – 57% (на загальнонаціональному рівні), 50% (на місцевому рівні). 15% опитаних сказали, що військові та ветерани не мають бути представлені у політиці.

II. Ідеологічні чинники підтримки політичних сил.

1. Зовнішньополітичний курс: ріст підтримки політичних сил, які дотримуються євроінтеграційного курсу держави – з 46% (2018р.) до 81%, суттєве зниження прихильників відносин з Росією і Білоруссю – з 22,5% (2018р.) до 5%.

2. Розподіл владних повноважень: посилення впливу Президента України на уряд підтримують 30% респондентів, впливу Верховної Ради України на уряд – 23%. Одночасно 47% опитаних висловилися про неготовність підтримки посилення впливу парламенту на уряд та обмеження повноважень Президента, ні навпаки, посилення його ролі.

3. Соціально-економічна політика: зменшення активної ролі держави у регулюванні економічними процесами з 46% (2018р.), до 39,5%. Проте, респонденти зазначили, що система соціального забезпечення має регулюватися державою (62%), значно менший відсоток висловився за діяльність приватних компаній у цьому напрямку (14%).

4. Права і свободи громадян, гуманітарна сфера: більшість опитаних вважають, що обмеження громадянських прав не може виправдовуватися зовнішньою агресією (45%), за звуження певних прав виступили 21,5% респондентів.

5. Роль опозиції під час воєнного стану. 59% опитаних підтримали думку про необхідність діяльності опозиції до влади в умовах воєнного стану, протилежну позицію висловили 20%. Після закінчення війни потребу у політичній опозиції підтримали 77%, протилежна думка отримала лише 12% голосів опитуваних [11].

Отже, для отримання максимальної підтримки політичним партіям в Україні потрібно чітко визначитися з ідеями, які будуть схвалювати широкі верстви громадян, звернути увагу на ключові фактори електоральної поведінки. Враховуючи реалії сьогодення, ці ідеї можуть стосуватися військового та оборонного сектору держави, відновлення усіх сфер життєдіяльності країни після бойових дій, міжнародного партнерства та співробітництва, курсу на інтенсивну інтеграцію до Європейського Союзу. У внутрішній політиці потрібно спиратися на справедливий розподіл повноважень між гілками державної влади, цінності захисту прав і свобод громадян, підтримці сталого розвитку економіки, виробництва, соціальної сфери та культури.

Список використаних джерел:

1. Пехник А. Політична ідеологія: навч.-метод. посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронне видання] / уклад. А. В. Пехник, А. М. Прохоренко // Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2023. – 64 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.25690> (дата звернення 08.04.2026р.).

2. Депутатські фракції та групи. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://people.rada.gov.ua/body/view/vr-fra> (дата звернення 08.04.2026р.).

3. Ідеологія партії. Офіційний вебпортал політичної партії «Слуга народу». URL: <https://sluga-narodu.com/about/ideology/> (дата звернення 08.04.2026р.).

4. Програма політичної партії «Європейська солідарність». Офіційний вебпортал політичної партії «Європейська солідарність». URL: https://eurosolidarity.org/wp-content/uploads/2020/02/Programa_31_05_2019.pdf (дата звернення 08.04.2026р.).

5. Статут партії. Офіційний вебпортал політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина». URL: <https://ba.org.ua/statut/> (дата звернення 08.04.2026р.).

6. Ідеологія і політичні позиції партії «Голос». Інформаційний вебпортал «Рух ЧЕСНО». URL: <https://www.chesno.org/party/2005/> (дата звернення 08.04.2026р.).

7. Колісніченко А. Політична ідеологія: сутність, функції та чинник міжнародної політики / А. Колісніченко. Емінак. 2018. № 4(2). С. 126-131.

8. Виговська В. Політичні партії та їхня ідеологічність: світовий та український досвід. Вебпортал агенції інформації та аналітики «Гал-інфо». URL: https://galinfo.com.ua/news/politychni_partii_ta_ih_ideologichnist_svitovyy_ta_ukrainskyy_dosvid_373921 (дата звернення 08.04.2026р.).

9. Розумний М. (2025). Маркери ідеологічних трансформацій українського суспільства. Політичні дослідження / Political Studies, (2 (10). URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/345850> (дата звернення 08.04.2026р.).
10. Резнік О. Ідеологічні орієнтації українців та перспектива електоральних переваг у післявоєнний час. Офіційний вебпортал Інституту соціології Національної академії наук України. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/026_Reznik_O_-_Ideologichni_orientacii_ukrainciv.php (дата звернення 08.04.2026р.).
11. Ставлення громадян України до політичних сил, потреба в нових політичних силах та нових політиках (листопад 2025р.). Офіційний вебпортал Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlenia-gromadian-ukrainy-do-politychnykh-syl-potreba-v-novykh-politychnykh-sylakh-ta-novykh-politykakh-lystopad-2025r> (дата звернення 08.04.2026р.).
12. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.04.2026р.).
13. Неіснуючі партії та «Батьківщина»: українці назвали фаворитів майбутніх виборів. Інформаційне агентство «УСІ.online». URL: <https://usionline.com/post/10410> (дата звернення 08.04.2026р.).
14. Хто очолить повоєнну Україну? Інформаційне видання «Лівий Берег». URL: https://lb.ua/news/2025/05/06/674753_ho_ocholit_povoiennu_ukrainu (дата звернення 08.04.2026р.).

Abstract: *the theses examine the role of ideology in the activities of political parties in Ukraine, analyze the key ideological principles of domestic parliamentary parties, identify their common features and features of functioning at the current stage. The influence of the ideological factor on the formation of support among voters is determined, changes in the activities of parties and preferences of citizens are considered. Based on the results of sociological research, the factors that influence the level of electoral support for political forces are analyzed. The need to develop clear ideological positions of political parties to ensure the stable development of the political system of Ukraine is substantiated.*

Keywords: *ideology, political party, electoral behavior, support, political process, value orientations.*

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ВИМІР У СУЧАСНІЙ НАУЦІ»

УДК378:[37.091.3:004]:811.161.2

Нові технології навчання під час вивчення української мови за професійним спрямуванням

Шарата Наталія,

д-р пед. наук, професор,
професор кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

Кравченко Тетяна,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація.** У тезах розглянуто особливості та перспективи впровадження нових технологій навчання у процесі викладання української мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти. Проаналізовано сучасні підходи до визначення поняття *blended learning*, окреслено його переваги та дидактичний потенціал. Обґрунтовано ефективність використання моделей змішаного навчання для формування фахових комунікативних компетентностей здобувачів освіти.*

***Ключові слова:** змішане навчання, українська мова за професійним спрямуванням, цифрові технології, комунікативна компетентність, вища освіта.*

Сучасний етап розвитку вищої освіти пов'язаний з активним упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, що істотно трансформують освітній процес. Використання цифрових інструментів відкриває нові можливості для реалізації принципів індивідуалізації та диференціації навчання, сприяє розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти, їхньої творчості та автономності, а також забезпечує поступовий перехід від навчання до самоосвіти.

Особливої актуальності проблема цифровізації освіти набула в умовах глобальних викликів, зокрема пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення, що зумовили необхідність швидкого переходу до дистанційних та змішаних форматів навчання [10]. Оскільки система вищої освіти в Україні потребує нових підходів із використанням інноваційних прийомів, новітніх форм, різноманітних методів і засобів навчання, то ці питання неодноразово порушувала й ми у своєму науковому доробку як в Україні, так і за її межами [4; 12]. У цьому контексті нові технології навчання – це один із найбільш перспективних напрямів модернізації освітнього процесу, що поєднує традиційні та інноваційні підходи до організації навчальної діяльності.

У науковій літературі відсутнє єдине трактування поняття «змішане навчання», проте більшість дослідників (К. Бугайчук, В. Кухаренко, О. Даниско, Л. Семеновська та ін.) розглядають його як цілеспрямований процес формування знань, умінь і навичок за умов інтеграції аудиторної та позааудиторної діяльності на основі поєднання традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання [1; 2; 3; 5]. Важливою ознакою такого підходу є можливість здобувача освіти частково контролювати власну навчальну діяльність. Сучасні зарубіжні дослідження акцентують увагу на гнучкості, персоналізації та цифровій компетентності як ключових характеристиках blended learning [7; 8].

Нові технології навчання як освітня концепція передбачає гармонійне поєднання очного навчання під керівництвом викладача та самостійної онлайн-роботи здобувачів освіти. При цьому роль науково-педагогічного працівника зазнає суттєвих змін: він виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором, консультантом, організатором освітнього середовища [11]. Водночас електронне навчання забезпечує ширші можливості для індивідуальної роботи зі студентами, що є особливо важливим в умовах масовості вищої освіти.

Ефективність такого навчання значною мірою залежить від грамотного проектування навчального курсу: визначення змісту, який доцільно опрацьовувати в аудиторії, та матеріалу для самостійного вивчення; добору форм і методів роботи; організації індивідуальної та групової діяльності здобувачів освіти.

Практика впровадження нових технологій навчання під час викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у закладах вищої освіти підтверджує його ефективність. У ХХІ столітті мовна підготовка майбутніх фахівців набуває особливого значення, оскільки професійна комунікація є невід'ємною складовою їхньої діяльності. Опанування української мови як мови професійного спілкування сприяє формуванню не лише мовної, а й загальнокультурної та професійної компетентності.

Нові технології навчання передбачають інтеграцію різних освітніх форматів: аудиторного, дистанційного, електронного та мобільного навчання [2; 5]. Вони сприяють формуванню професійної мовної компетентності, розвитку навичок ділового спілкування, засвоєнню фахової термінології та підвищенню мотивації до навчання. При цьому студент отримує можливість частково контролювати власний освітній процес – обирати темп, час і траєкторію навчання [9].

Для здобувачів вищої освіти аграрних закладів важливо не лише здобути фахові знання, а й оволодіти навичками ефективної комунікації. Мова виступає інструментом професійної діяльності, що забезпечує успішне виконання виробничих і ділових завдань. Високий рівень мовної культури підвищує конкурентоспроможність фахівця, сприяє його професійному зростанню та соціальній адаптації.

З огляду на специфіку мовного середовища окремих регіонів України, важливим завданням викладання української мови є подолання мовної індіферентності та формування стійкої мотивації до її вивчення. У цьому

контексті нові технології навчання відкривають додаткові можливості для активізації навчальної діяльності студентів, зокрема через використання інтерактивних ресурсів, онлайн-платформ і цифрових інструментів.

У процесі викладання курсу доцільно застосовувати різні моделі змішаного навчання, зокрема «Rotation» та «Flex», які забезпечують гнучке поєднання різних форм навчальної діяльності [6]. Це сприяє кращому засвоєнню як мовного матеріалу, так і професійної термінології, розвитку навичок фахового мовлення та комунікативної компетентності.

Отже, змішане навчання є ефективним інструментом модернізації викладання української мови за професійним спрямуванням. Воно забезпечує інтеграцію традиційних і цифрових технологій, сприяє розвитку комунікативної компетентності та формуванню конкурентоспроможного фахівця. Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням методик використання цифрових платформ і розширенням можливостей персоналізованого навчання [8; 10].

Список використаних джерел:

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегії впровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 54, № 4. С. 1–18.
2. Большаніна С. Б., Диченко Т. В., Чайченко Н. Н. Застосування платформи МІХ для організації змішаного навчання здобувачів інженерних спеціальностей. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 75, № 1. С. 138–152.
3. Даниско О. В., Семеновська Л. А. Генеза та сучасний зміст поняття змішаного навчання у зарубіжній педагогічній теорії і практиці. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Т. 65, № 3. С. 1–11.
4. Кравченко Т. П. Інтеграція занять української мови за професійним спрямуванням з економічними галузевими дисциплінами // *Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри*. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 377–383. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14795>
5. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л. та ін. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
6. Horn M. B., Staker H. Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools. San Francisco : Jossey-Bass, 2015. 304 p.
7. Graham C. R. Current research in blended learning. In: Handbook of Distance Education. 3rd ed. New York : Routledge, 2022. P. 173–188.
8. Boelens R., De Wever B., Voet M. Four key challenges to the design of blended learning: A systematic literature review. Educational Research Review. 2021. Vol. 22. P. 1–18.
9. Hrastinski S. What do we mean by blended learning? TechTrends. 2019. Vol. 63. P. 564–569.
10. OECD. Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem. Paris : OECD Publishing, 2023. 180 p.

11. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 95 p.

12. Sharata N. H., Berezovska T. V., Kravchenko T. P. Efficiency of the method of student thematic online debates in the development of professional competences in future specialists // *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2022. Vol. 18. P. 191–203. URL: <https://wseas.com/journals/articles.php?id=1460>

Abstract. *The theses examine the features and prospects of implementing innovative learning technologies in the process of teaching Ukrainian for professional purposes in higher education institutions. Contemporary approaches to defining the concept of blended learning are analyzed, and its advantages and didactic potential are outlined. The effectiveness of applying blended learning models for the development of students' professional communicative competencies is substantiated.*

Keywords: *blended learning, Ukrainian for professional purposes, digital technologies, communicative competence, higher education.*

Сучасні тенденції взаємодії обліково-фінансових термінів в економічній термінології

Шарата Наталія,

д-р пед. наук, професор,
професор кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет;

Кравченко Тетяна,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. У тезах проаналізовано особливості функціонування обліково-фінансових термінів у структурі економічної термінології в умовах сучасних трансформацій наукового дискурсу. Визначено основні проблеми, зокрема безсистемний переклад англomовних одиниць, паралельне використання питомих і запозичених термінів, а також відсутність уніфікованих термінологічних ресурсів. Описано дві ключові форми функціонування обліково-фінансових термінів: збереження первинного значення та їх використання як компонентів складених терміносполук. З'ясовано, що взаємодія економічної та обліково-фінансової термінологій має складний характер і зумовлює варіативність значень термінів.

Ключові слова: економічна термінологія, обліково-фінансові терміни, термінотворення, мовна економія, аналітичні терміни, аббревіація.

В останні роки основними викликами функціонування обліково-фінансової термінів в економічній термінології можна назвати безсистемний переклад англomовних термінів, кодифіковане співіснування двох варіантів терміна – власного та запозиченого, а також відсутність уніфікованих термінологічних ресурсів.

Їхнє функціонування в зазначеній термінології має дві основні форми: першу, це традиційне використання обліково-фінансових термінів із тим же значенням та без трансформації семантичної структури, напр.: *облік, фінанси, інвестиція, дотація* тощо, та другу, залучення аналізованих термінів як компонентів разом із семантичними конкретизаторами до формування термінологічних словосполук, напр.: *звітність зі сталого розвитку, фінансова звітність загального призначення, ліквідаційна вартість активу, валові інвестиції в оренду, виплати по закінченні трудової діяльності* тощо. Часто науковці, зокрема Д. Шапран, визначають ще й третю форму взаємодії, коли відбувається звуження семантики спеціального терміна під час входження до суміжної термінології, проте зважаючи на специфіку поняттєвого континууму, де обліково-фінансова система є відтворенням економічної реальності через показники, документи і рішення та, навпаки, економічна ситуація (інфляція,

банківська політика, розвиток ринків) вимагає постійної адаптації облікових стандартів і практик[1, с.11]. Тож цієї форми ми не зафіксували. Таке складне переплетіння цих двох наукових сфер зумовили складність зв'язку економічної термінології та обліково-фінансових термінів, через що важко збагнути, які з них зберегли початкове значення, а які частково чи цілком модифіковані. Усе це породжує тенденцію до заощадження мовних зусиль, коли вдаються до утворення аналітичних термінологічних форм; намагаючись надати системності термінології, будують терміни за обмеженої кількості шаблонів; прагнучи до семантичної зрозумілості термінів, послуговуються синтаксичними засобами творення терміна, які є зручними для передачі опису поняття і розгорнутої репрезентації, напр.: *фіскальний звітний чек, амортизована собівартість фінансової інвестиції, міжнародні стандарти фінансової звітності, експертиза цінності документів, державне регулювання ринків фінансових послуг, райфейзенівська система кредитування села, дохід на пай для членів і асоційованих членів кооперативу*.

На противагу, також працює тенденція до мовної економії, що породжує компресію терміноформ аж до абревіатур, напр.: *міжнародні стандарти фінансової звітності > МСФЗ; загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку > ЗПБО; міжнародні стандарти бухгалтерського обліку > МСБО*.

Ці дві тенденції економії у термінології спрацьовують лише за умови дотримання вимог точності (тобто передача терміном найбільшої кількості складових поняття) та короткості, а це назагал створює можливість обрати найдосконалішу форму терміна для номінування економічних понять.

Економічна термінологія не може існувати ізольовано без спеціальних обліково-фінансових термінів, які передають складні поняття, залучені із відповідних систем. Звлучені терміни здебільшого є іменниками або словосполученнями з іменником – головним словом, пор.: *запас готової продукції, коефіцієнт ліквідності, податковий кредит*. Характерною рисою цих термінів є високий ступінь абстрактності та формалізованість значення.

Отже, функціонування обліково-фінансових термінів у межах економічної термінології має складну взаємодію, що відображає динаміку економічних процесів і розвиток наукового знання. Виявлені тенденції до розширення аналітичних конструкцій і водночас до їх компресії засвідчують прагнення до оптимізації мовних засобів. Водночас відсутність уніфікованих підходів до перекладу та стандартизації термінів ускладнює формування цілісної терміносистеми. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні узгоджених термінологічних ресурсів і норм, що сприятимуть підвищенню точності, однозначності та ефективності фахової комунікації в економічній сфері.

Список використаних джерел:

1. Шапран Д.П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дніпропетров. нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.

Abstract. *The theses analyze the specific features of the functioning of accounting and financial terms within the structure of economic terminology under the conditions of contemporary transformations of scientific discourse. The main challenges are identified, including the unsystematic translation of English-language units, the parallel use of native and borrowed terms, and the lack of unified terminological resources. Two key forms of functioning of accounting and financial terms are described: the preservation of their primary meaning and their use as components of compound terminological units. It is established that the interaction between economic and accounting-financial terminologies is complex and leads to the variability of term meanings.*

Keywords: *economic terminology, accounting and financial terms, term formation, linguistic economy, analytical terms, abbreviation.*

**Інноваційні технології викладання гуманітарних дисциплін
у закладах вищої освіти**

Доній Вікторія,

канд. філолог. наук,

доцент кафедри українознавства та суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** У науковій розвідці розглянуто специфіку впровадження сучасних технологій у процес викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти в умовах діджиталізації. Проаналізовано роль цифрових інструментів, інтерактивних методів навчання, проєктної діяльності, соціальних мереж та штучного інтелекту у формуванні ключових компетентностей здобувачів освіти. Обґрунтовано доцільність оновлення традиційних підходів до навчання з урахуванням когнітивних і комунікативних особливостей сучасних студентів.*

***Ключові слова:** інноваційні технології, гуманітарні дисципліни, вища освіта, цифровізація, штучний інтелект, соціальні мережі.*

Глобальні процеси цифровізації зумовлюють зміни освітнього середовища. Для сучасного етапу розвитку вищої освіти характерним є активне впровадженням інноваційних. Однією з умов підвищення якості освітнього процесу та його відповідності запитам та викликам сьогодення стало використання сучасних технологій. Оскільки гуманітарні дисципліни є основними освітніми компонентами та відіграють ключову роль у формуванні критичного мислення, комунікативної культури, ціннісних орієнтацій та світогляду здобувачів освіти, оновлення методики викладання гуманітарних дисциплін набуває особливої актуальності.

Текстоцентричне навчання, аналітична діяльність, розвитком мовлення є основними підходами у навчанні та викладанні гуманітарних дисциплін. Проте сучасні здобувачі освіти мають інші когнітивні та комунікативні здібності, тому варто переосмислити й оновити методики. Використання інноваційних технологій дає можливість модернізувати зміст і форми навчання, забезпечити активну взаємодію учасників освітнього процесу, підвищити рівень мотивації та залученості студентів.

Застосування цифрових технологій, а саме, платформ дистанційного навчання, інтерактивних сервісів, мультимедійних засобів та інструментів штучного інтелекту є ключовими напрямками оновлення сучасного освітнього середовища. Вони дозволяють розширити можливості для індивідуалізації навчання, створення інтерактивного освітнього середовища та організації змішаного або дистанційного формату навчання. Так, до прикладу, через різноманітні онлайн-платформи здобувачі освіти мають доступ до навчальних матеріалів у зручний для них час. Використання інноваційних технологій у під

час тестувань, обговорень, проєктних робіт тощо значно спрощують процес та економлять час суб'єктів навчання.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності варто використовувати інтерактивні методи навчання, які посідають чільне місце серед інноваційних технологій. До них належать рольові ігри, дискусії, дебати, кейс-метод, мозковий штурм та інші форми, що передбачають активну участь студентів у навчальному процесі. Застосування цих прийомів у викладанні гуманітарних дисциплін сприятиме розвитку критичного мислення, уміння аргументовано відстоювати власну точку зору, аналізувати інформацію та комунікувати.

Серед вищезазначених технологій інноваційного навчання варто звернути увагу на проєктну діяльність, яка дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками на основі аналітичного підходу. Здійснюючи проєктну роботу, здобувачі освіти самостійно досліджують обрану проблему, здійснюють пошук інформації з різних джерел, створюють власний продукт та презентують його. Це сприяє розвитку аналітичних здібностей та навичок самостійного навчання, автономності і відповідальності за свою діяльність.

Варто звернути увагу на соціальні мережі як освітній інструмент. Їх можна використовувати як платформу для обговорення навчальних тем, обміну інформацією, створення та поширення контенту. Завдання пов'язані з соцмережами викликають неабиякий інтерес, дозволяє зробити навчальний процес більш наближеним до реального життя. Це посилює мотивацію студентів та формує практичні комунікативні навички. Водночас формуються уміння аналізувати інформацію та критично оцінювати її достовірність, таким чином розвивається медіаграмотність.

Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися для створення навчальних матеріалів, перевірки письмових робіт, аналізу мовних помилок, а також моделювання комунікативних ситуацій. Використання інтелектуальних систем дає можливість значно оптимізувати роботу викладача, а також забезпечити індивідуальний підхід до кожного студента. Проте обов'язково слід враховувати етичні аспекти використання таких технологій, зокрема питання щодо академічної доброчесності.

Таким чином, можемо констатувати, що інноваційні технології відіграють важливу роль у сучасному викладанні гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. Ефективність їх упровадження залежить від комплексного підходу, що поєднує теоретичне обґрунтування та практичну реалізацію новітніх технологій у навчальному процесі. Інтеграція традиційних та сучасних підходів дає змогу створити ефективне освітнє середовище, спрямоване на розвиток особистості, формування її професійних і соціальних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Білецька О., Холод І., Кириченко В. Тенденції розвитку філологічної освіти в Україні в умовах диджиталізації. *Академічні візії*. 2023 (17). URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/235/219> (дата звернення: 01.04.2026.)

2. Терещук В., Ільченко А., Семенишина І. Інноваційні технології навчання у закладах вищої освіти *Академічні візії*. 2023 (16). URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7639008> (дата звернення: 02.04.2026.)

3. Лень А. Інноваційні технології навчання та виклики сучасної освіти. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Тернопіль, 5 квітня, 2024 р. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 54 – 55. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740555/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C_2024.pdf (дата звернення: 02.04.2026.)

Abstract: *The specific of implementing innovative technologies in the process of teaching humanities disciplines in higher education institutions has been researched. The role of digital tools, interactive teaching methods, project-based learning, social media, and artificial intelligence in the forming of students' key competencies have been analyzed. The advisability of updating traditional teaching approaches has been defined substantiated.*

Keywords: *innovative technologies, humanities disciplines, higher education, digitalization, artificial intelligence, social media.*

Історична пам'ять як фундамент формування професійної етики майбутніх фахівців аграрної галузі

Побережець Ганна,

канд. іст. наук, доцент,

доцент кафедри українознавства та суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У тезах обґрунтовано роль історичної пам'яті як засадничого елемента формування професійної етики здобувачів вищої освіти аграрних закладів вищої освіти. Розглянуто інтеграцію гуманітарного та фахового знання як засіб виховання відповідального ставлення до землі та усвідомлення тяглості українських господарських традицій. Особливу увагу приділено деконструкції радянських аграрних міфів та актуалізації досвіду вітчизняного кооперативного руху. Визначено, що залучення історичного контексту до освітнього процесу сприяє подоланню технократизму та формуванню цілісної особистості фахівця, здатного до етичної рефлексії в умовах сучасних викликів АПК.

Ключові слова: історична пам'ять, професійна етика, аграрна освіта, інтегроване навчання, тяглість традицій, соціокультурна ідентичність, аграрний сектор.

На сучасному етапі розвитку української держави аграрна галузь є не лише локомотивом економіки, а й стратегічним чинником національної безпеки та ідентичності. Проте глобалізаційні виклики та інтенсивна цифровізація сільського господарства часто призводять до вимивання ціннісного компонента з підготовки фахівців, замінюючи професійну етику вузьким технократизмом. У цьому контексті звернення до історичної пам'яті стає критично необхідним. Актуальність дослідження зумовлена потребою подолання постколоніальних травм у свідомості аграріїв, деконструкції радянських міфів про спільну власність та виховання нового покоління управлінців, які сприймають землю як суб'єкт етичної відповідальності, а не лише як об'єкт експлуатації. Формування історичної свідомості у здобувачів аграрних закладів вищої освіти (ЗВО) дозволяє синхронізувати українську галузеву освіту з європейськими стандартами, де професійна етика тісно пов'язана з культурною спадщиною та сталим розвитком громад.

Професійна етика фахівця аграрного сектору специфічна, адже вона базується на особливому ставленні до землі як до головного національного багатства та живого ресурсу. Звернення до історичної пам'яті дозволяє майбутньому агроному, інженеру чи менеджеру АПК усвідомити тяглість традицій українського господарювання. Вивчення досвіду вітчизняного кооперативного руху кінця XIX – початку XX ст., еволюції фермерських господарств та історії меценатства у аграрній сфері сприяє вихованню почуття

відповідальності та професійної честі. Здобувач вищої освіти починає сприймати себе не як тимчасового користувача ресурсів, а як спадкоємця багатостолітньої хліборобської культури.

Водночас інтегровані заняття дозволяють критично переосмислити складні сторінки вітчизняної історії, зокрема трагедію Голодомору та насильницьку колективізацію. Для історика в аграрному закладі вищої освіти (ЗВО), це стає інструментом деконструкції радянських споживацьких стереотипів щодо «підкорення природи» та формування нової етичної норми, заснованої на повазі до приватної власності, вільної праці та екологічної безпеки. Таким чином, історична ретроспектива стає запобіжником проти професійної деформації та байдужості.

Важливим елементом формування професійної етики є звернення до постатей та подій, що заклали моральні стандарти галузі. Зокрема: етика служіння та меценатства: Прикладом для майбутніх аграріїв є діяльність родини Терещенків та Симиренків. Їхній підхід до ведення господарства базувався на принципі «суспільної користі», де прибуток інвестувався в інфраструктуру, освіту та наукові розробки. Це демонструє здобувачам, що успішний агробізнес історично пов'язаний із соціальною відповідальністю.

Кооперативна етика: Досвід Миколи Левитського («артільного батька») та діяльності товариства «Сільський господар» у Галичині є ілюстрацією етики взаємодопомоги та чесної конкуренції. Для сучасного фахівця це слугує доказом того, що солідарність і прозорість є ефективнішими за хаотичну експлуатацію ресурсів.

Наукова чесність та стійкість: Життєвий шлях видатних вчених, таких як Микола Вавилов або фундатори української селекції, котрі відстоювали наукову істину в умовах ідеологічного тиску, формує у здобувачів поняття про інтелектуальну гідність та безкомпромісність у питаннях якості та безпеки продукції.

Екологічна спадщина: Традиційне українське ставлення до землі як до «годувальниці», може бути інтегроване у сучасну концепцію сталого землеробства. Розуміння того, що виснаження чорноземів у радянський період було наслідком втрати історичного зв'язку з локальними традиціями, спонукає майбутніх агрономів до впровадження ощадливих технологій.

Практична реалізація такого підходу в освітньому процесі передбачає впровадження бінарних лекцій, де історичні факти аналізуються крізь призму розвитку технологій та проєктної діяльності (наприклад, дослідження історії локальних господарств або аграрних династій). Це перетворює вивчення історії з теоретичної дисципліни на практичний інструмент самоідентифікації. У підсумку, використання потенціалу історичної пам'яті у інтегрованому навчанні забезпечує формування цілісного фахівця, здатного не лише до ефективного виробництва, а й до усвідомленого служіння суспільству та збереження аграрного потенціалу України для майбутніх поколінь.

Доведено, що історична пам'ять є невід'ємним складником професійної культури аграрія, оскільки вона забезпечує трансляцію етичних норм від минулих поколінь до сучасних фахівців, створюючи ціннісний каркас

професійної діяльності. Інтеграція історичного контенту у фахові дисципліни дозволяє сформувати у здобувачів суб'єктне ставлення до землі, де етична відповідальність за збереження природних ресурсів переважає над миттєвою економічною вигодою. Визначено, що роль історика в аграрному ЗВО полягає у модерації процесу формування професійної ідентичності через актуалізацію прикладів успішного українського господарювання та аналіз помилок минулого, що є запобіжником проти професійної деградації в умовах ринкової економіки.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у створенні інтегрованих навчальних курсів, які б поєднували історію аграрної науки з етичними аспектами сучасного природокористування, що сприятиме вихованню інтелектуальної еліти аграрного сектору України.

Список використаних джерел:

1. Вергунов В. А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект : / В. А. Вергунов ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. с.-г. б-ка. - К. : Аграрна наука, 2012. - 416 с.
2. Коріненко П. С. Історія українського селянства: навчально-методичний посібник/Павло Степанович Коріненко. Тернопіль, 2014. Український селянин, (14). Отримано з <https://ukr-selianyn-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/791>
3. Марочко В. І. Українське селянство в роки колективізації та Голодомору: соціально-етичний аспект. Київ : Інститут історії України НАН України, 2012.
4. Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 347 с.

Abstract: *The abstract substantiates the role of historical memory as a fundamental element in shaping the professional ethics of students in agricultural higher education institutions. The author considers the integration of humanitarian and professional knowledge as a means of fostering a responsible attitude towards the land and awareness of the continuity of Ukrainian economic traditions. Special attention is paid to the deconstruction of Soviet agricultural myths and the actualization of the experience of the national cooperative movement. It is determined that the inclusion of historical context in the educational process helps to overcome technocratism and forms a holistic professional personality capable of ethical reflection in the face of modern challenges in the agro-industrial complex.*

Keywords: *historical memory, professional ethics, agricultural education, integrated learning, continuity of traditions, socio-cultural identity, agricultural sector.*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»	4
Облікова політика як фактор формування фінансових результатів в умовах воєнного стану Дубініна Марина	4
Облік і оподаткування виплат працівникам: новації нормативного регулювання Потривасєва Наталя	7
Аудит як драйвер адаптації економічних систем до глобальних змін Усикова Олена	10
Синергія циркулярної економіки та системи обліку малих і мікропідприємств: стратегічний вимір 2026 року Кузьома Віталій	13
Особливості застосування спрощеної системи оподаткування ФОП Лугова Ольга	16
Цифровізація первинного обліку: трансформація вимог до документального забезпечення господарських операцій Сирцева Світлана	18
Обліково-організаційні аспекти ліквідації підприємства Чебан Юлія	21
Значення термінів щодо обліку в державному секторі Галкін Василь	23
СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ»	26
Бюджетна децентралізація: позитивні наслідки та ризики Бурковська Алла	26
ESG-фактори у фінансовій діяльності аграрних підприємств Боднар Олена	29
Сучасні підходи до управління бюджетом територіальних громад Мельник Ольга	32
Цифровізація фінансових процесів аграрного сектору як фактор підвищення ефективності діяльності Мікуляк Катерина	35
СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»	39
Розвиток економічної та організаційної психології в умовах цифрової трансформації Біліченко Олександр	39

Вирощування бавовника на Півдні України: історія та перспективи Божкова Ганна	43
Психологічні детермінанти довіри до державних інституцій в сучасному українському суспільстві Маєр Юлія	46
Некласична раціональність як особливість сучасного екологічного світогляду Мірошкіна Наталія	49
Екологічна криза та «зелена» трансформація України: екофілософський вимір Суріна Ганна	52
Вплив ідеологічних факторів на формування підтримки політичних партій в Україні Конопляник Дмитро	55
СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ВИМІР У СУЧАСНІЙ НАУЦІ»	61
Нові технології навчання під час вивчення української мови за професійним спрямуванням Шарата Наталія, Кравченко Тетяна	61
Сучасні тенденції взаємодії обліково-фінансових термінів в економічній термінології Шарата Наталія, Кравченко Тетяна	65
Інноваційні технології викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти Доній Вікторія	68
Історична пам'ять як фундамент формування професійної етики майбутніх фахівців аграрної галузі Побережець Ганна	71
Зміст	74

Наукове електронне видання

**МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРОФЕСОРСЬКО-
ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)**

**15-16 квітня 2026 року,
м.Миколаїв, Україна**

Технічний редактор: СТАМАТ Вікторія
Комп'ютерна верстка: СТАМАТ Вікторія

*Відповідальність за надані матеріали несуть науково-педагогічні працівники.
Усі учасники освітнього процесу попереджені про необхідність дотримання
академічної доброчесності.*

Миколаївський національний
аграрний університет, 2026